

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ, ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

ΤΑ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ
ΚΑΙ Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΗ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ Ζ' ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΕΠΕΤΗΡΙΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

και εν τῷ Η' τόμῳ 1931

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ"

1930

BK
K 309

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000334360

Διδ. εσ. 139002

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ, ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

ΤΑ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ
ΚΑΙ Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΗ

ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΟΥ Ζ' ΤΟΜΟΥ ΤΗΣ ΕΠΕΤΗΡΙΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ"

1930

ΤΑ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ
ΚΑΙ
Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΗ

*1. Ἡ σημασία τῶν Ἀγιορειτικῶν ἀρχείων. — Ὁ κατάλογος
τοῦ Οὐσπένσκη, αἱ διάφοροι ἐκδόσεις καὶ αἱ γενόμεναι
ἐπὶ τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ ἐργασίαι.*

Πανθομολογούμενον εἶναι, ὅτι τὰ ἀρχεῖα τοῦ ἁγίου Ὁρους διέσωσαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐπισήμων Βυζαντινῶν ἐγγράφων ἀπὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρυσοβούλλων καὶ πατριαρχικῶν σιγιλλίων μέχρι τῶν κτηματογράφων, κρισιμογράφων καὶ ιδιωτικῶν δωρητηρίων. Ἐπομένως εἶναι πρόδηλος ἡ σπουδαιότης τῶν ἀρχείων τούτων ἀπὸ τε ἱστορικῆς καὶ τοπογραφικῆς καὶ ἀπὸ ἄλλων ποικίλων ἀπόψεων. Ὁ ἔξιστορὼν τὰ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν ἔχει ἐπίσης πλεῖστα ν' ἀρυσθῇ ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ Ἁθῶ¹. Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον, θὰ γραφῇ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν ἡ ἱστορία τῶν μονῶν, ἥτις ἐξογκωθεῖσα διὰ τῶν αἰώνων ποικίλοις θρύλλοις καὶ ἀδεσπότοις παραδόσεσιν, ἐπεσκιασθῇ τοσοῦτον, ὥστε δυσκόλως νὰ διακρίνωμεν τὸ ἀληθὲς ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς.

Τὸν κατάλογον τῶν παραλειφθέντων ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Σπ. Λάμπρου κωδίκων συντάσων, ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 55 τῆς βιβλιοθήκης τῶν ἐν Κανσοκαλυβίοις ἀδελφῶν Ἰωασαφαίων ἀγιογράφων², ἐνέτυχον μεταφράσει τοῦ καταλόγου τῶν ἐγγράφων τοῦ Ἁθῶ, ποιηθεῖση ὑπὸ τοῦ προηγουμένου Φιλαρέτου Βατοπεδινοῦ (οὗ οὐδὲν ἕτερον ἔργον γνωρίζομεν, ἀλλ' οὔτε τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν γένει). Ἐν τῇ ἐπιφυλλίδι τοῦ κώδικος σημειοῦται, ὅτι ἔγραψεν ἐν Βατοπεδίῳ τῷ 1868.

Ὁ κατάλογος οὗτος συνετάχθη ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ εἰς Ἁθῶ ἐπίσκεψιν καὶ ἐδημοσιεύθη

¹ Τὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα, τὰ τῶν τίτλων καὶ ἀξιομάτων, οἱ κτηματικοί, φορολογικοί, ναυτικοί, στρατιωτικοί κ.τ.τ. ὅροι, ἴσως ἔχουσιν ἐνταῦθα τὰς καλλιτέρας πηγάς.

² Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς ἱερᾶς σκήτης τῶν Κανσοκαλυβίων καὶ τῶν καλυβῶν αὐτῆς συνταχθεὶς ὑπὸ Εὐλογίου Κουρίλα, Λαυριώτου καὶ ἐκδιδόμενος μετὰ προλεγομένων καὶ πινάκων ὑπὸ μητροπολίτου πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρ. Εὐστρατιάδου (Paris, 1930) σ. 79.

Ῥωσσιστὶ ἐν τῇ Ἐφημερίδι τοῦ Ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἐν Πετροπόλει 1847 τόμ. 55 σ. 36 - 74, 169 - 200.

Ἡ ἀξία τοῦ καταλόγου τούτου κατεδείχθη ἅμα τῇ δημοσιεύσει αὐτοῦ, ὥς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ἐν διαφόροις περιοδικοῖς καὶ συγγράμμασι μεταφράσεως καὶ ἀνατυπώσεως αὐτοῦ, ὅλα τὰ ἑξῆς:

1. Archiv für Wissenschaftliche Kunde von Russland, Berlin 1848, τόμ. VII.

2. Δ. Ἀβράμοβιτς, Περὶ ἁγίου Ὁρους¹ Σερβικὰ καὶ Ἑλλην. ἔγγραφα (ἐν Βελιγραδίῳ, 1847). Οὗτος συνεπλήρωσε τὸν κατάλογον τοῦ Οὐσπένσκη, καὶ ὥς τοιοῦτον ἐπανέλαβε.

3. Jos. Müller, Historische Denkmäler in den Klöstern des Athos, ἐν τῇ τοῦ Miklosich Slavische Bibliothek I (1851) σ. 123 - 207. (σ. 123 - 146, ὅπου προτάσσονται ἱστορικά περὶ ἁγίου Ὁρους). Ἐντεῦθεν ἔλαβε μόνον τὰ Ἑλληνικὰ ὁ

4. Ζαχαρίας von Lingenthal ἐν τῷ Jus Graeco-Romanum Μέρ. III (Lipsiae 1857) σ. XV-XXVI. Ἐπίσης μέρος μόνον ἐξέδωκε, καὶ δὴ μέχρι τοῦ 1763, καὶ ὁ λαμπρὰν ἱστορίαν περὶ ἁγίου Ὁρους γράψας.

5. V. Langlois, Mont-Athos et ses Monastères, Paris 1867 ἐν τέλει².

Ἐν πάσαις ταῖς ἐκδόσεσι ταύταις οὐ μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγράφων ποικίλλει, -- ἐν οὐδεμιᾷ ἀνετυπώθη ὁ κατάλογος πλήρης -- ἀλλὰ παρελείφθησαν καὶ τὰ προλεγόμενα, ἀπερ εἶναι σπουδαῖα, διότι ἐν αὐτοῖς ὁ Οὐσπένσκης ὁ εἰσδύσας καὶ εἰς τὰ πλέον ἄδυστα τοῦ Ἀθῶ, πραγματεύεται ἐν ἐκτάσει περὶ τε τοῦ εἶδους καὶ τῆς πολλαπλῆς ἀξίας τοῦ περιεχομένου τῶν ἐγγράφων τούτων³.

Ὁ Ῥώσσος οὗτος ὑπῆρξεν εὐτυχὴς κατὰ τοῦτο, διότι πρῶτος ἐγκύψας εἰς τοιαύτας ἐρεῦνας ἐξεμεταλεύθη τὴν ἀφέλειαν καὶ τὸ τέως ἀπονήρευτον τῶν Ἀθωνιτῶν, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν δαψιλῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ Πατριαρχικῶν συστάσεων ἐμαιεύσατο τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν, οἵτινες πίστιν δόντες εἰς τὰς λιπαρὰς ὑποσχέσεις τοῦ ἐπιτηδείου τούτου ἀρχαιοδίφου περὶ γενναίων ἀνταλλαγμάτων εἰς ἐλέη καὶ συνδρομὰς παρὰ τε τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τοῦ Ῥωσικοῦ λαοῦ, ἤνοιξαν διάπλατα τὰς πύλας τῶν ἀρχείων καὶ θησαυροφυλακίων τῶν μονῶν, καὶ ὅλως ἀνυπόπτως διετέθησαν πρὸς

¹ Ὁ πλήρης τίτλος: Τὸ ἅγιον Ὅρος ὑπὸ τὴν θερησκευτικὴν, καλλιτεχνικὴν καὶ ἱστορικὴν αὐτοῦ ἐποψιν (Σερβιστί).

² Ἐξεδόθη ὡς εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου: Geographie de Ptolémée reprod. photolithograph. κ.τ.λ. ἐκ τοῦ περιφήμου Βατοπ. κώδικος. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ Ἱστορία τοῦ ἁγ. Ὁρους τοῦ Langlois εἶναι δυσεύρετος.

³ Ὁ Müller ὁ πληρέστερον τὸν κατάλογον ἀναδημοσιεύσας παρέλιπε τὰ προλεγόμενα, ἀλλὰ προὔταξε δύο ἄλλων Ῥώσσων (Ῥωσσιστὶ) καὶ τοῦ Comptarui (Λατινιστί) καὶ Γερμανιστὶ ἱστορικά περὶ Ἀθῶ.

αὐτόν. Ἄλλ' ἀπεδείχθη δυστυχῶς, ὅτι αἱ ὑποσχέσεις ἐκεῖναι ὑπῆρξαν φροῦ καὶ ὅτι οὔτε ὁ τόκος τῶν διαρπαγέντων ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκη δὲν ἐπληρᾷ τὸ παράδειγμα δ' αὐτοῦ προὐκάλεσεν ἔκτοτε τὴν βουλίμιαν καὶ τῶν Ῥώσων ἐνταῦθα μοναχῶν, οἵτινες ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν πρὸ πάντων ἐξαριημάτων ἀπέλεσαν ἀρχεῖα, βιβλιοθήκας καὶ μουσεῖα.

Ὁ ἀμητὸς τοῦ Οὐσπένσκη ἐξ ἁγίου Ὁρους ὑπῆρξε πλοσιώτατος. Οὐδεὶς εὐσεβῆς προσκυνητὴς τοῦ Ἁθῶ ἐπέστρεφέ ποτε εὐχέστερος. Ἀμέσως ἤρξατο διαπραγματευόμενος πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον πεπωλήσεως τοῦ πολυτίμου Ἀθωνικοῦ ἐμπορεύματος ἄγνοῶ καὶ ἐὰν τότε ἔλαβεν ὅσα ἐζητεῖ. Ἡ συλλογὴ συνεπληρώθη καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἀντὸν Ἁθῶ περιοδεῖαν ἐν ἀρχῇ τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος καὶ οἱ μὲν πνευματικοὶ καρποὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς 10 εὐμεγέθεις τόμους ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Χριστιανικὴ Ἀνατολή», τὰ δὲ καθ' οἷονδῆποτε τρόποι συλληθέντα, χειρόγραφοι κώδικες, ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ σπαράγματα αὐτῶν ὅπου καθίστατο ἀδύνατος ἡ τοῦ ὅλου ἀπόκτησις¹, ἀντίγραφα καὶ πανομοιότυπα, ἀποτελοῦσι νῦν τὸ σπουδαιότατον τμήμα τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Μόσχᾳ βιβλιοθήκης. Τὸ ὑλικὸν τοῦτο τῶν μετὰ θάνατον καταλειφθέντων ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκη ἐμελέτησαν οἱ ἐξῆς Βυζαντιολόγοι:

1. Β. Βασιλιέφσκης, Περιγραφὴ τῆς συναγωγῆς Βυζαντινῶν ἐγγράφων τοῦ Πορφυρίου (Οὐσπένσκη) ἐν τῇ Ἐτησίᾳ ἐκθέσει τῆς αὐτοκρ. δημοσ. βιβλιοθήκης ἔτους 1883 ἐν Πετροπόλει 1885 (Ῥωσιστί).

2. Jernstedt, Κατάλογος τῶν χρονολογημένων Ἑλληνικῶν χειρογράφων ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ ἐπισκόπου Οὐσπένσκη (ἐνθ' ἄνωτ. τοῦ ἔτους 1887 ἐν Πετροπόλει, Ῥωσιστί).

3. P. Sykku, Περιγραφὴ τῶν ἐγγράφων τοῦ ἐπισκόπου Πορφυρίου Οὐσπένσκη ἐν Πετροπόλει 1891 (Ζαπίσκη τῆς αὐτοκρατ. Ῥωσικῆς Ἀκαδημείας τόμ. 64 παράρτ. 9, Ῥωσιστί).

2. Τὸ περιεχόμενον τοῦ καταλόγου καὶ αἱ ἐπενεχθεῖσαι μεταβολαί.

Τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ καταλόγου τοῦ Οὐσπένσκη ἐθεώρησα ἀναγκαίαν, διὰ τὴν σπουδαιότητα αὐτοῦ, ὀφείλεται δὲ χάρις εἰς τὴν ἀξιότιμον Διεύθυνσιν τοῦ ἀξιολόγου τούτου Περιοδικοῦ, ἀναλαβοῦσαν νὰ ἐκτυπώσῃ αὐτόν.

Βεβαίως ἡ ἀναγραφὴ τοῦ Οὐσπένσκη περιέχει μόνον τὰ σπουδαιότερα, ἀλλ' ἐντεῦθεν γνωσθήσεται τί περιεσώθη μέχρις ἡμῶν.

¹ Ἐπειδὴ ἡ Δαγκέρειος ἐφεύρεσις οὕτω ἦν τότε λίαν διαδεδομένη, διὰ τοῦτο τὰ κατωτέρω συχνῶς ἀναφερόμενα facsimilia τοῦ Οὐσπένσκη εἶναι ἀποκόμματα ἐκ τε τῶν κωδίκων καὶ ἐγγράφων, ἅπερ ὡς δείγμα προσήρτα εἰς ἕκαστον ἀντίγραφον, ὡς μετ' ἐβεβαίου ὁ φίλος κ. Γ. Παπαμιχαήλ, ἐργασθεὶς εἰς τὸ τμήμα τῶν χειρογράφων τοῦ Οὐσπένσκη. Οὐ μόνον δὲ χειρόγραφα, ἀλλὰ καὶ ἀρχέτυπα ἀπεκόμισεν οὗτος ἐκ τῶν Βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἁθῶ, ὡς ὁ ἴδιος ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ ὁμολογεῖ.

Εἶναι δὲ ὅλα τὰ ἀναγραφόμενα ἐνταῦθα 722, ἐξ ὧν 234 ἐπιγραφαί. Τῶν πλειόνων λέγει ὁ Οὐσπένσκης ὅτι ἔλαβεν ἀντίγραφα καὶ πανομοιότυπα.

Τὰ ἀρχαιότερα ἔγγραφα, τοῦ μὲν Πρωτάτου εἶναι τοῦ 885,911,945,946 (ἀρ. 27-30), τῆς δὲ Λαύρας τοῦ 970,997 (ἀρ. 34,240) καὶ τῶν Ἰβήρων τοῦ 958,960,982,984 (ἀρ. 31,32,151,239).

Εἰς τὴν κατάταξιν δὲν ἠθέλησα νὰ ἐπιφέρω μεταβολάς· μόνον ἀντὶ τοῦ κατὰ τμήματα ἀριθμοῦ ἔβηκα τὸν αὖξοντα, εἰς ὃν, χάριν τῆς ἀκριβείας, ἀνέλυσα καὶ τὰ συνεπτυγμένως πως ἀναγεγραμμένα κεφάλαια, ὡς βλέπει τις ἐκασταχοῦ. Ἐπίσης ἔβηκα καὶ ἐν ἀρχῇ τὴν χρονολογίαν ἐκάστου ἐγγράφου μεταβαλὼν αὐτὴν εἰς τὴν ἀπὸ Χριστοῦ, ἀντὶ τῆς ἀπὸ κοσμογονίας.

Τὸ λεκτικὸν τῆς μεταφράσεως ἀφῆκα ὡς εἶχεν, ἵνα ἡ Ἑλληνομάθεια καταδειχθῇ τοῦ μεταφραστοῦ· ἀποκατέστησα μόνον τὴν ὀρθογραφίαν (τὰ ἐσφαλμένα ἐθεώρησα περιττὸν νὰ σημειώσω). Εἰς τινὰ ὅμως μέρη, ἅπερ εἶναι ἐλάχιστα, ἠναγκάσθην, χάριν τῆς ἐννοίας, νὰ διορθώσω τοὺς σολοικισμοὺς. Ἐν σελ. 23 τέλ. 27 τέλ. 37 μέσ. 58 μέσ. καὶ 63 ἀρχ. τοῦ χειρογράφου ὑπάρχει ἐν παρενθέσει ἡ ἀκατανόητος φράσις: «ὄνομα εἰπών», ὅπερ σημαίνει, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ἐκδόντος τὸ ἔγγραφον λείπει. Καὶ ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ εἰπών ἔγραψα: λείπει· καὶ ἐξ ἄλλων τεκμηρίων, ἰδίᾳ ὅμως ἐκ τῆς φράσεως ταύτης, συμπεραίνω, ὅτι ὁ προηγούμενος Φιλάρετος ἦν Ῥώσσος, ἴσως ἐξ ἐκείνων, οἷς αἱ μοναὶ εἶχον ὡς ἀντιπροσώπους πολλάκις ἐν Ῥωσσίᾳ χάριν ἐλεῶν, οἵτινες ἐρχόμενοι ἔπειτα ἐγκατεβίου ἐν τῇ μονῇ· καὶ ὄντως ὁ ἀείμνηστος Ἰάκωβος Βατοπεδινὸς ἐν τοῖς ἀπὸ τοῦ 1865-1897 ἀποδημήσας πρὸς Κύριον Βατοπεδινόις ἀναφέρει: «Προηγ. Φιλάρετος ὁ καλούμενος Ῥώσσος (†1873)»¹.

3. Οἱ πρῶτοι ἀρχαιοδίφαι. Βάρσκι, Δαπόντες, οἱ Δαυριῶται Κύριλλος καὶ Θεοδώρητος κ. ἄ.

Τῶν ὧδε ἀναγεγραμμένων ἐπισήμων ἐγγράφων τὰ πλεῖστα εἶναι δημοσιευμένα, καὶ τινὰ μάλιστα ἐπανειλημμένως· ἐπειδὴ δὲ πολλοί, καὶ δὴ Ἀγιορεῖται, λόγιοι, ἀναδημοσιεύουσι καθ' ἑκάστην ταῦτα ὡς ἀνέκδοτα, θεωρῶ ἀναγκαῖον νὰ ἀναγράψω ἐνταῦθα τὰς σπουδαιότερας τῶν ἐκδόσεων τούτων καὶ τὰς ἐργασίας, αἵτινες ἐγένοντο ἐπὶ τῶν ἀρχείων τῶν μονῶν.

Πρῶτος εἰς φῶς ἐνεγκὼν χρυσόβουλλα Ἀθωνικὰ εἶναι ὁ Ῥώσσος ἱστορικός Βασίλειος Βάρσκι εἰς τὰς «Περιοδείας εἰς τοὺς ἁγίους Τόπους» ὡς ἐπιγράφεται τὸ σπουδαῖον αὐτοῦ ἔργον². Οὗτος ἐπεσκέψατο δις τὸν Ἀθῶ

¹ Βραχέα τινὰ περὶ τῆς θεολογίας ὡς ἐπιστήμης (Μόσχα 1898) σ. 25.

² Εἰς ἑκτὴν ἐκδοσιν τῇ 1885-7 ἐν Πιερουπόλει, εἰς δύο τόμους.

τῷ 1724 καὶ 1747 ¹, περιέλαβε δ' ἐν τῷ ἔργῳ του τρία ἐπίσημα ἔγγραφα. 1) τὸ λεγόμενον Χρυσόβουλλον Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος τῆς μονῆς Ξηροποτάμου σ. 320-333), 2) τὸ Χατισερίφ τοῦ Σουλτὰν Σελήμ διὰ τὸν ἀνακαινισμόν τῆς μονῆς (σ. 336-348) καὶ 3) τὸ ὑπὲρ τῆς μονῆς Διονυσίου Χρυσόβουλλον τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ αὐτοκρ. Τραπεζοῦντος (σ. 377-385).

Δεύτερος ὁ γνωστὸς Λαπόντες ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Πνευματικῇ Τραπεζίῃ (Βενετία 1778) πέντε τὰ ἐπισημότερα τῆς μονῆς τοῦ Ξηροποτάμου ἔγγραφα» ². Ἐντεῦθεν ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος ἔμαθε περὶ ἐπισήμων ἔγγράφων τοῦ Ἀθῶ, ὅπως καὶ ἐκ τῶν διαφόρων Προσκυνηταρίων τῶν μονῶν, ἔνθα ἐδημοσιεύθησαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέρη χρυσοβούλλων καὶ ἄλλαι περὶ αὐτῶν εἰδήσεις.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος διακεκριμένοι Ἀγιορεῖται ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν ἐπισήμων ἔγγράφων τοῦ Ἀθῶ:

α') Κύριλλος Λαυριώτης προηγούμενος ὁ Πελοποννήσιος ³. Οὗτος ἐπανελθὼν ἐκ Βλαχίας, ἔνθα ἐδίδασκεν ἐν τῇ «Αὐθεντικῇ Ἀκαδημίᾳ» θεολογίαν καὶ φιλολογίαν ⁴, ἡσχολήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου εἰς τὴν τακτοποίησιν τοῦ ἀρχείου τῆς Λαύρας καὶ ἀντέγραψεν ἐπακριβῶς πάντα τὰ χρυσόβουλλα τῆς μονῆς, ὡς καὶ τὰ κτηματολόγια.

β') Ἄλλος Λαυριώτης, ὁ Θεοδώρητος, ἰδὼν ὅτι ὁ κώδιξ τοῦ Κυρίλλου δὲν ἦτο πλήρης, ἀντέγραψεν αὐτὸν ἐκ νέου, καὶ προσέθετο καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα, πλουτίσας διὰ σπουδαίων σημειώσεων, καὶ οὕτως ἀπετέλεσε τὸν σπουδαιότατον Κώδικα ἀντιγράφων τῆς Λαύρας, ὅθεν ἐξεδόθησαν πλεῖστα εἰς τύπον ⁵. Ἐν φύλλῳ 84^α ἔχομεν τὸν τίτλον:

«Καταγραφὴ γενικὴ πάντων τῶν ἐν τῇ μεγίστῃ Λαύρᾳ σωζομένων χρυσοβούλλων τῶν τε προαντιγραφέντων ἐν τῷ χαρτίνῳ κώδικι παρὰ τοῦ ἔλλογι-

¹ Εἰς τὴν πρώτην περιοδείαν εἶδε καὶ τὸν ἅγιον Ἀκάκιον ἐν Καυσοκαλυβίοις τῷ 1725 (βλ. Εὐλογίου Κουρίλα, Λαυριώτου Ἱστορίαν τοῦ Ἀσκητισμοῦ Α' (1929) σ. 67. Τὸ ἔργον τοῦ Βάρσκιῦ εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο σπουδαῖον, ὡς περιέχον τὰς Χαλκογραφίας τῶν μονῶν τοῦ Ἀθῶ.

² Ταῦτα ἀπαράλλάκτως ἐπανελάβεν ὁ Χριστοφόρος Ξηροποταμηνὸς εἰς τὸ Ἐγχειρίδιον (Βενετία 1780) σ. 53-63, ἐκτυπώσας καὶ τὸν Παρακλητικὸν κανόνα καὶ τοὺς οἴκους εἰς τὸν τίμιον Σταυρόν.

³ Βλ. βιογραφίαν τούτου ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξ. Λαυριώτου ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. Δ' (Περιοδ. Β' 1887) σ. 114-121.

⁴ Εἰς τοὺς καταλόγους τῶν διδασκάλων τῶν δύο πάλαι τῆς Ῥουμανίας Ἀκαδημιῶν, οὓς ἐξεπόνθησαν ὁ τε Εгбисеану καὶ ὁ Δόσιος, δέον νὰ προστεθῇ καὶ οὗτος, ὡς διδάξας τῷ 1769-1771, ἐπὶ διετίαν κατὰ μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου ἐν Κωδ. Λαύρας Η 34 φ. 82.

⁵ Ἐντεῦθεν ὁ τε Ἀλέξανδρος καὶ ὁ ἐκάστοτε δημοσιεύων εἰς τε τὸν «Γρ. Παλαμᾶν» καὶ ἀλλαχοῦ ἐμὸς συνάδελφος κ. Σπυρίδων Λαυριώτης, ἀντέγραψαν τὰ Λαυριωτικά ἔγγραφα, ἐνῶ ἡδύνατο νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν καὶ τὰ πρωτότυπα· δικαίως οὖν ψέγει ὁ κ. Γεδεών τὰς ἐργασίας ταύτας τῶν Λαυριωτῶν λογίων.

μου ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Κυρίλλου Λαυριώτου τοῦ ἐκ Πελοποννήσου, καὶ ἐπισταμένως ἀντιβληθέντων καὶ ἀντιγραφέντων παρ' ἐμοῦ καὶ τῶν μὴ ἀντιγραφέντων μέχρι τοῦδε, οὔτε παρ' ἐμοῦ οὔτε παρὰ τοῦ προδιαληφθέντος· ἐτελειώθη δὲ τῷ 1803». (βλ. «Ἑλληνικά» 1929, σ. 365 - 384 ἐκτενεστάτην περιγραφὴν).

Ὅτι ὁ κώδιξ οὗτος ἀπηρτίσθη ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου προηγούμενου Λαύρας (καὶ Ἑσφιγμένου) Θεοδωρήτου, μαρτυροῦσιν αἱ πολλαπλαῖ ἰδιόχειροι αὐτοῦ σημειώσεις ἐπὶ τῶν ἐγγράφων.

Εἰργάσθη οὗτος ὡς τις κριτικὸς ἐκδότης τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Γνώστης τῆς παλαιογραφίας, ἐξετάζει τὴν αὐθεντίαν τῶν ἐγγράφων, τὰς χρονολογίας καὶ τὴν ἐποχὴν τῶν αὐτοκρατόρων, πλουτίζει τὰ κείμενα δι' ἱστορικῶν καὶ τοπογραφικῶν σημειώσεων, πραγματεύεται ἔτι περὶ τῆς μορφῆς τῶν χρυσοβούλλων, τῶν σφραγίδων καὶ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, ἰδίως ἐπιμένει εἰς τὴν κατ' ἀρχαιότητα κατάταξιν τῶν ἐγγράφων καὶ συμπληροῖ τὸν τοῦ Κυρίλλου πίνακα (φ. 84^α - 89^β).

Γενικῶς ἐσεβάσθη τὴν λέξιν τοῦ πρωτοτύπου, ἐν πολλοῖς ὁμῶς διορθοῦται αὐτὴν καὶ τοῦτο δηλοῦται ἀπεριφράστως, ὡς ἐν φ. 26^α π. χ.

«Σημείωσαι ὅτι ἡ τοῦ ἀνωτέρω κηροβόλλου ἀντιγραφή ἐδιδωρθώθη κατὰ λέξιν ὁπωσοῦν διὰ τὸ ἀηδὲς τῆς φράσεως, κατὰ δὲ τὴν ἔννοιαν εἶναι ἀπαράλλακτος τῷ πρωτοτύπῳ κατὰ πάντα».

Περιγράφει λεπτομερῶς τὸ μετὰ χεῖρας ἔγγραφον ἐπιμένων καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀσημάντους λεπτομερείας, ὡς ἐν φ. 87^α. «Εἰς ὅλα τοῦ Ἀλεξίου τὰ χρυσόβουλλα φέρονται ἄνωθεν γράμματα σκοτεινὰ καὶ ἀσαφῆ καὶ εἰς στίχος ὡς Λατινικὰ γράμματα περιπεπλεγμένα φέρων, καὶ ἔξωθεν πάντα βεβαιωμένα εἰς ποῖον μέρος τῶν κριτηρίων τῆς πόλεως σῶζονται, καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς πόλεως ἔξωθεν ἐπιβεβαιοῦσιν αὐτά. Τὸ παρὸν ἀρχὴν οὐκ ἔχει ἄνωθεν οἱ πρὸ τῶν Παλαιολόγων βασιλεῖς οὐκ ἔχουσι τό: Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἰδιοχείρως, διότι προέγραφεν ὁ γραφεύς: Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς . . . ἰδιοχείρως κάτωθεν ὁ βασιλεὺς ὑπεγράφετο: Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός· καὶ εἰς μερικὰ εὐρίσκεται αὐτὴς παρὰ τοῦ γραφέως, ὡς νομίζω, διὰ σαφήνειαν: Ἀλέξιος ἐν Χριστῷ κ.τ.λ. Πάντα τὰ χρυσόβουλλα Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ εἰσὶ χάρτινα».

Ἐξελίθηδες ἀναφέρομεν ἐνταῦθα ἓνα τῶν ἐπισημοτέρων κωδίκων τοιούτων ἀντιγράφων· ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ὁ λίαν εὐσυνείδητος γραφεὺς αὐτοῦ, καλῇ τῇ πίστει, μετέβλεπεν ἐν πολλοῖς τὸ κείμενον. Ἐκάστη μονὴ ἔχει τοιοῦτον κώδικα, ὅσῳ νεώτερον μάλιστα τόσῳ χεῖρῳ. Δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν πιστὴν ἀντιγραφὴν εἰς τοιούτους κώδικας, καταρτισθέντας πρὸς πρακτικὸν σκοπὸν· πολλάκις μάλιστα ὁ ἀντιγραφεὺς ποιεῖται προσθαφαιρέσεις καλῇ τῇ πίστει, ἐννοεῖται, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ σκοπίμως. Διὰ τοῦτο οὐδεμίαν βεβαιότητα δύναται νὰ ἔχη τις εἰς τοιαῦτα ἀντίγραφα, ὑπὸ τοῦ

τυχόντος γενόμενα. Δυστυχῶς δὲ πάντες, πλὴν ἐξαιρέσεων, οἱ μέχρι τοῦδε ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ Ἁθῶ εἰς φῶς ἐνεγκόντες, ἐχρησιμοποίησαν τοιαῦτα ἀντίγραφα. Καὶ αὐτὸς ὁ πολὺς Οὐσπένσκις δὲν ἐδημοσίευσε τὰ πάντα ἐκ τῶν πρωτοτύπων, ἀλλ' εὐρὼν πολλὰ ἔγγραφα συντεταγμένα καθ' ἱστορικὴν ἀλληλουχίαν καὶ μετὰ ἐξηγήσεων καὶ σχολίων προϋτίμησε ταῦτα. Οἱ τοιαύτας ἱστορίας ἐν Ἁθῶ συμπήξαντες καὶ ἐπωφελέστατοι τῷ Ῥώσῳ ἱστοριοδίφῃ ἀποδειχθέντες, ὡς εἴτε ἐξ ὁλοκλήρου καὶ συνεχῶς παρέλαβεν ἐν τῷ μνημειῳδῇ αὐτοῦ ἔργῳ, εἴτε τμηματικῶς, ἢ καὶ χωρὶς νὰ μνημονεύσῃ ἐξεμεταλλεύθῃ, εἰσὶν οἱ ἑξῆς:

1) Θεοδώρητος προηγούμενος, Λαυριώτης¹. Οὗτος πρῶτος θελήσας νὰ συγγράψῃ ἀληθινὴν τοῦ Ἁθῶ ἱστορίαν ἐξήτασε κριτικῶς τὰς πηγάς, ἦτοι τοὺς βίους τῶν Ἀγιορειτῶν ἁγίων καὶ τὰ φερόμενα χρυσόβουλλα καὶ ἔγραψεν, ὡς φαίνεται, δοκίμιον ἱστορικὸν² χρησιμοποίησας πρῶτος τὰ ἀρχεῖα τῶν μονῶν καὶ τολμήσας νὰ ἐξελέγξῃ τὰ πλαστὰ χρυσόβουλλα καὶ τὸ ἀνυπόστατον τῶν παραδόσεων. Κατὰ τὰς μαρτυρίας πάντων ἡ ἱστορία αὐτοῦ ἐληλατήθη ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκι καὶ ἐν τέλει ἐξηφανίσθη ὑπ' αὐτοῦ. Εὐτυχῶς ὁ Νεασκητιώτης Ἰάκωβος, ἀνεψιὸς τοῦ Θεοδώρητου, εἶχεν, ὡς φαίνεται, ἀντίγραφον καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου συνέπηξε τὴν ἐν πολλοῖς χειρογράφοις σωζομένην Ἀθωνιάδα³. Ἐνταῦθα συναντῶμεν ἐν συνεχείᾳ σχεδὸν πάντα τὰ σπουδαιότερα ἐπίσημα ἔγγραφα (κυρίως τὰ Τυπικὰ καὶ Διοικητικὰ) τοῦ ἁγίου Ὁρους.

2) Ἀμφιλόχιος, ἡγούμενος μονῆς Φιλοθέου⁴. Ὁ Οὐσπένσκις ἀναφέρει ἀπλῶς Φιλοθεϊτικὸν χειρόγραφον, πολλαχοῦ δὲ ἐγκατασπεύρει ἀποσπάσματα, καὶ ἐν τέλει ἐντεῦθεν δημοσιεύει πάντα τὰ Τυπικὰ καὶ τινὰ ἄλλα (περὶ ὁρίων) ἔγγραφα τοῦ Ἁθῶ⁵.

3) Ὁ ἀνώνυμος ὁ συνθεὶς τὸν ἱστορικὸν λόγον τῆς μονῆς Κασταμονίτου. Συχνότατα παρενεῖρει ἀποσπάσματα ἐντεῦθεν ὁ Οὐ-

¹ Οὗτος ἦν Ἰωαννίτης, σύγχρονος τῷ Νικοδήμῳ, βλ. Γεδεών, Ὁ Ἁθῶς σ. 221.

² Ὁ Οὐσπένσκις ῥητῶς ἀναφέρει, ὅτι ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἐσφιγμένου ἐσώζετο καὶ τὸ πρωτότυπον καὶ ἀντίγραφον τούτου. Τῷ 1921 μετέβην ἐξεπίτηδες εἰς τὴν μονήν, ἀλλὰ δὲν εὗρον, εἰμὴ κώδικα τῶν ἐπισήμων αὐτῆς ἔγγράφων, ὃν κατήρτισεν αὐτὸς οὗτος ὁ Θεοδώρητος, ὅπως καὶ ἐν Λαύρᾳ, ἐνθα πρῶτος κατέστρωσε καὶ τὸ ἀρχεῖον τῆς Μονῆς.

³ Ἰδιόχειροι κώδικες τοῦ Ἰακώβου σώζονται δύο ἐν ἀγίᾳ Ἀννῇ τῇ Λαυριωτικῇ σκήτῃ. ἕτερος ἐν Καυσοκαλυβίοις ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ μακαρ. παππᾶ Χαρίτωνος καὶ ἄλλος ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος.

⁴ Τὸ ὄνομα μανθάνομεν παρὰ τοῦ κ. Γεδεών, ὅστις ἐδημοσίευσε τούτου ὁ ὕμνημα περὶ τῆς μονῆς Χειμάρρου κριτικὸν (ἐνθ' ἀνωτ. σ. 89-90).

⁵ Χριστιανικὴ Ἀνατολή, Ἀθῶς. (Κίεβον 1877) σ. 259-283. Τὸ χειρόγραφον ἐσώζετο μέχρι τοῦ 1863, ὅτε εἶδεν αὐτὸ ὁ μακ. Φρεαρίτης (Πανδῶρις τόμ. ΙΕ' σ. 166 ἀναφέρει ἀποσπ. περὶ τῶν Τσακώνων).

σπένσκη. Ἦτο δὲ ὁ λόγος διηρημένος εἰς τμήματα καὶ περιελάμβανε τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἁθω ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ὅπως διὰ τὸ Φιλοθεϊτικὸν οὕτω καὶ διὰ τὸν ἱστορικὸν λόγον ἐρευνήσας ἐπιμελῶς ἐν ταῖς μοναῖς ταύταις καὶ τοὺς προϋσταμένους ἐξετάσας, οὐδὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω περὶ τῆς ἀπωλείας τῶν σπουδαίων τούτων μνημείων τῆς Ἀγιορειτικῆς ἱστορίας.

Οἱ διαληφθέντες τέσσαρες Ἀγιορεῖται εἶναι οἱ πρόδρομοι τῶν κριτικῶν ἱστορικῶν περὶ Ἁθω μελετῶν, οἵτινες ὡς ἀληθεῖς ἐπιστήμονες μὴ ὑποπτήξαντες ἀπεκήρυξαν τὸ κράτος τῶν παραδόσεων καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐθεντικῶν τῆς ἱστορίας πηγῶν, ἥτοι τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, παρέσχον τὴν συμβολὴν εἰς συγγραφὴν τῆς σοβαρᾶς τοῦ Ἁθω ἱστορίας, ἀντιπροσωπευμένης τέως διὰ τε τῶν λεγομένων Πατρῶν καὶ Προσκυνηταρίων. Ἡ ἱστορία αἰωνίως θὰ ἀναφέρῃ μετ' εὐλαβείας τὰ ὀνόματα αὐτῶν, διότι ἐνεκαινίωσαν νέαν περίοδον ἐν ταῖς περὶ Ἁθω ἱστορικαῖς μελέταις. Ἐκτοτε ἔστρεψαν πάντες τὰ βλέμματα πρὸς τὰ ἀρχεῖα τῶν Μονῶν καὶ ἐξεδηλώθη ἀμέριστον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μὲν Ἀγιορειτῶν πρὸς τὴν τακτοποίησιν αὐτῶν, τοῦ δὲ ἐπιστημονικοῦ κόσμου πρὸς μελέτην καὶ ἔκδοσιν. Τὰ δεινὰ τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως ἀνεχαίτισαν ἐπὶ 50ετίαν σχεδὸν τὸ ἔργον, ἕως οὗ ὁ Οὐσπένσκης θεμελιώσας τὸ κολοσιαῖον αὐτοῦ ἔργον ἐπὶ τῶν μελετῶν ἐκείνων, ἐπανεφέρειν αὐτοὺς εἰς τὴν ζωὴν.

4. Βιβλιογραφία : *Αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις ἐπισήμων Ἀθωνικῶν ἐγγράφων καὶ ἐπιγραφῶν καὶ συγγραφαὶ ὡς καὶ περιοδικὰ περιέχοντα τοιαῦτα.*

Τὰ πλεῖστα τῶν ὑπὸ τοῦ Οὐσπένσκη ἀναγραφόμενων ἐνταῦθα ἐπισήμων ἐγγράφων ἔχουσιν ἤδη δημοσιευθῆ· πλὴν τούτου καὶ ἄλλα ἔλλείποντα ἐνταῦθα τύποις ἔκτοτε ἐγένοντο γνωστά· διὰ τοῦτο ἀντὶ νὰ θέσωμεν ὑποσελιδίως τὰς παραπομπάς, ἀναγράφομεν ὧδε κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν τὰς σπουδαιοτέρας τῶν πηγῶν, εἰς ἃς καταφεύγων ὁ βουλόμενος εὐρίσκει ἐπίσημα τοῦ Ἁθω ἔγγραφα δεδημοσιευμένα. Κατάλογον δέ, πλὴν τοῦ κατὰ τὸ 1921 τοῦ ἀρχείου τοῦ Πρωτάτου καὶ τῶν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἀθωνικῶν ἐγγράφων, οὐδένα ἕτερον γνωρίζομεν ἐκδοθέντα.

1713. Origo coenobii Iberorum in Monte sancto erecti et admiranda apparatio beatae virginis, quam Portaitissam vocant. Venetiis, Typis Antonii Bortoli superiorum permissu.

1776. Ξηροποταμηνοῦ Χριστοφόρου, Ἐγχειρίδιον περιέχον... καὶ τὰ χρυσόβουλλα τῶν.. βασιλέων Ῥωμανοῦ καὶ Ἀνδρονίκου, μετ' ὧν καὶ Διαθήκη τῆς... Ἀγάθης... καὶ τὸ χατὶ-σερίφ τοῦ Σουλτάνου Σελήμ. Ἔννεϊσιον 16^{ον} σ. 92.

1778. Μπάρσκιϊ Βασιλείου, Περιοδεῖαι εἰς τοὺς ἁγίους τόπους,

Εὐρώπης, Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς (ἔκδ. στ' Πειρνούπολις 1885-1887) εἰς δύο τόμους, σ. 413, 42, 8^{ον} (μετὰ χάρτου καὶ χαλκογραφῶν Ῥωσσιῶν).

1778. Δαπόντε Καισαρίου, Τράπεζα πνευματικῆ, ἦτοι βίβλος περιέχουσα ἱστορικοὺς καὶ ἐγκωμιαστικοὺς λόγους δεκαπέντε . . . Ἐνετίησιν. (Χρυσόβουλλα 5 Ξηροποταμηνά).

1834. Ἰόνιος Ἀνθολογία, (Κέρκυρα) σ. 567-569, 8^{ον}.

1835. Leake W. Travels in Northern Greece Tom. III London 8^{ον} σ. 140 ἔ.

1838. Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ (Οἰκονόμος) περ. Γ' φύλλ. 5 σ. 135 ἔ.

1857. Lingenthal Zach. von. Jus Graeco-Romanum, Pars III (Lipsiae).

1858. Σιμωνίδου Κων. Νικολάου τοῦ ἀγιωτάτου ἐπισκόπου Μεθώνης Λόγος πρὸς τοὺς Λατίνους περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος κτλ. Λονδίνον. (βλ. σ. 109-184 Ἀθωνικά).

1860. Miklosich-Müller, Acta Patriarchatus C/tañi κτλ. τόμ. I, Vindobonae.

1863. Πανδώρα, τόμ. ΙΔ' (Ἀθῆναι 1864) σ. 26ἔ, 49ἔ, 81 ἔ. καὶ τόμ. ΙΕ' (1865) σ. 166ἔ. καὶ 193ἔ. (Κατάλογος τῶν τοῦ Πρωτάτου καὶ Λαύρας ἐγγράφων μετὰ σχολίων ὑπὸ Κ. Φρεαρίτου).

1863. Καλλιγᾶ Σωφρονίου, Ἀθωνιάς κτλ. (Σμύρνη) σ. 118, 8^{ον}).

1862-1865. Migne, Patrologia Graeca. (εἰς διαφόρους τόμους).

1863-1910. Ὁ ἐν Κ/πόλει Ἑλληνικὸς φιλολογικὸς Σύλλογος τόμ. 1-32. Πολλὰ ἔγγραφα καὶ ἐπιγραφὰι ἐδημοσιεύθησαν ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξ. Λαυριώτου.

1863. Συλλογὴ τῶν διαφόρων διπλωματικῶν ἐγγράφων ἀφορώντων τὸ τῶν Γραικικῶν Μοναστηρίων ζήτημα ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Ἡγεμονίαις κτλ. μετὰ παραρτήματος ἐν Κων/πόλει 8^{ον} σ. 64.

1863. Ἀπάντησις τῶν Ἀνατολικῶν Ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν καὶ ἁγίων τόπων πρὸς τὸ ὑπόμνημα . . . τῶν Ἡν. Ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας περὶ τῶν Γραικικῶν Μοναστηρίων. Ἐν Κων/πόλει 8^{ον} σ. 95¹.

1870. Πίστη Διονυσίου, Περιγραφικὴ Ἱστορία τοῦ ἁγίου ὄρους Ἀθω ἀρχὴν ἔχουσα πρὸ 2187 ἐτῶν. Ἐν Θ/νίκῃ, 8^{ον} σ. 100. (Τὰ ἔγγραφα ἀντεγράφησαν ἐκ τοῦ Καλλιγᾶ).

1873. Acta praesertim Graeca, Rossici in monte Athos monasterii (Κίεβον) 8^{ον} σ. XXIV, 618. (Ἡ πρώτη συστηματικὴ ἔκδοσις ἐγγράφων Ἀθωνικῶν περιέχονται τά τε Ἑλληνικά (46) καὶ Σλαβικά (15) μετὰ πολλῶν σημειώσεων).

1874. Φιλαλήθους (= Ἰωάννου Τανταλίδου), Περί τοῦ ζητήματος

¹ Πρβλ. καὶ τὴν Ἀπάντησιν τοῦ ἀρχ. Γερμανοῦ τῷ 1865 ἐκδοθεῖσαν.

τῆς ἐν ᾿Αθῶ ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 8^{ον} μέγ. σ. 208.

1875. Πατριαρχικὸν Σιγίλλιον ἐπικυρωτικὸν τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀρχιμανδρίτου Μακαρίου ἡγουμένου τοῦ Ῥωσικοῦ Κοινοβίου κτλ., ἐν Κ/πόλει 8^{ον} μέγ. σ. 11.

1876. Duchesne et Bayet, Mission au Mont Athos.

(Archives des miss. scientifiques III^{em} Serie (σ. 201 - 528) Τόμ. Γ'.

1877-1887. Οὐσπένσκη Πορφυρίου, Χριστιανικὴ Ἀνατολὴ — ᾿Αθῶς Πρώτη (καὶ Δευτέρα) περιοδεία εἰς τὰ μοναστήρια καὶ τὰς σκήτας τοῦ ᾿Αθῶ. Εἰς 9 τόμους. Κίεβον — Μόσχα. Ῥωσιστί¹.

1880. Φλωρένσκι Ι. Ἀθωνικὰ ἔγγραφα καὶ φωτογραφικὰ σχέδια κατὰ τὴν συλλογὴν τοῦ Π. Ι. Σεβαστιάνωφ, Πετρούπολις, (Ῥωσιστί).²

1880-1910. Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια ἐν Κ/πόλει. (Ἐνταῦθα ἐδημοσιεύθη ἡ μεγαλυτέρα συλλογὴ ἐπισήμων ἐγγράφων ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξ. Λαυριώτου, ὑπὸ τοῦ κ. Μ. Γεδεών κ. ᾱ.).

1881. Καλλίφρονος, Ἀνατολικὸς Ἀστὴρ ἔτος Κ'. σ. 309-311 καὶ ᾱ. Κ/πολις 4^{ον}.

1881. Lingenthal Zach. von. Über ein trapezuntinisches Chrysobull (Sitzungsberichte der philos.-philol. u. hist. Cl. der Bayr. Akad. der Wissenschaften σ. 292 ἔ.).

1885. Γεδεών, ὁ ᾿Αθῶς, Ἀναμνήσεις, ἔγγραφα, (ἐν ὅλῳ 13) σημειώσεις, ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. 375.

1886. Εὐγενίου ἱερέως, Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς προσαρτήματα, ἐν Ἀθήναις 8^{ον} σ. 364.

1889. Miller E. Le mont-Athos, Vatopedi, l'île de Thasos. Paris.

1890. Μομφερράτου Α. Τὸ κληρονομικὸν δίκαιον τῶν μοναχῶν Ἀθήνησιν 8^{ον} (σ. 216-288.).

1891. Εὐγενίου μοναχοῦ, Περιγραφὴ ἔμμετρος τῆς ... τοῦ Βατοπεδίου ἐν Ἀθήναις 8^{ον} σ. 30, (δημοσιεύονται πολλαὶ ἐπιγραφαὶ τῆς Μονῆς).

1892-1894. Ἐπιθεώρησις Νεολόγου, Κ/πολις.

1892. Συρκοῦ Π. Χριστιανικὴ Ἀνατολὴ — ᾿Αθῶς (τὰ μετὰ θάνατον τοῦ Οὐσπένσκη) Πετρούπολις 8^{ον} εἰς δύο τόμους σελ. συνεχεῖς. LI, 1083.

1892. Mordmann A., Ἱστορικὰ ἔγγραφα περὶ τοῦ ᾿Αθῶ. (Παράρτ. τοῦ Κ' - KB' τόμου τοῦ ἀρχαιολ. Φιλ. Συλλόγου σ. 61-72).

1892. Brockhaus, Die Kunst in den Athos—Klöstern, Leipzig.

1893. Dräseke S. Von Dionysios Kloster auf dem Athos. (Byz. Zeitschrift τόμ. II σ. 79-95.).

¹ Διὰ τὴν ἔκδοσιν καὶ διαίρεσιν τοῦ δυσπεριλήπτου, ὅσον καὶ χρησίμου τοῖς Ἀθωνολόγοις τούτου συγγράμματος βλ. Κρουμβάχερ, Ἱστ. τῆς Βυζ. λογοτεχνίας μεταφρ. Ἑλλην. τόμ. Β' σ. 213.

² Afonskii *aktz*, St. Petersburg, 81-84

1894. Meyer Ph. Die Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster, Leipzig 8^{ον} σ. VIII, 303.

1896. Δήμιτσα Μαργ., Ἡ Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγομένοις καὶ μνημείοις σφζομένοις. Τομ. Α'. Ἀθήνησιν (σ. 638 ἔ.).

1898-1913. Βυζαντινὰ Χρονικὰ Πετρουπόλεως. (Τὸ Περιοδικὸν τοῦτο ἐδημοσίευσεν τὰ περισσότερα καὶ σπουδαιότερα ἐπίσημα τοῦ ἁγίου Ὁρους ἔγγραφα. Δηλοῦμεν ἐνταῦθα τὰ πολυαριθμότερα: Λαυριώτου Ἀλεξάνδρου ὑπὸ τὸν τίτλον: Ἀθωῖτις Στοά, ἐν ὧν 23 ἔγγραφα ἐν τόμ. V. (1898) σ. 485-495, VI (1899) σ. 448-459 καὶ IX (1902) σ. 122-137. Ἐξεδόθησαν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τρία φυλλάδια μετ' ἰδίας ἑκαστον σελιδώσεως.

1898. Regel W. Χρυσόβουλλα καὶ γράμματα τῆς ἐν ἁγίῳ Ὁρει Ἀθω ἱερᾶς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου. Ἐν Πετρουπόλει 8^{ον} σ. VIII, 89, ἐν ὧν 24 ἔγγ. (Βιβλιοκρ. ἐν Βυζ. Χρονικοῖς τόμ. VII (1900) σ. 168 ἔ.).

Petit Louis, Actes de l' Athos. I Actes de Xenophon. Ἐν Πετρουπόλει 1903 8^{ον} σ. 113. (Βυζ. Χρον. Παράρτ. τοῦ X τόμου ἀρ. 1. Ἐγγραφα ἐν ὧν 25. Συμπληρωματικῶς ἐδημοσίευσεν ὁ E. Kurtz ἐν τῷ XVIII τόμ. (1913) μέρ. Β' σ. 96-107 ἔτι 6 ἔγγραφα.

II Actes du Pantocrator. Ἐν Πετρουπόλει 1903 8^{ον} σ. XIX, 77. (Παράρτημα τοῦ X τόμ. ἀρ. 2). Ἐγγραφα 26. (Τὰ πλεῖστα τούτων εἶχε προεκδώσει ὁ Μ. Γεδεὼν ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. τόμ. Η καὶ Θ).

III Actes d' Esphigmeniou. Ἐν Πετρουπόλει 1906 8^{ον} σ. XXXIV, 122. (Παράρτ. τοῦ XII τόμ. ἀρ. 1) συμπράττοντος καὶ τοῦ Regel.

Regel W. Kurtz E. et Korablev B. IV Actes de Zographou ἐν Πετρουπόλει 1907, 8^{ον} σ. 213. (Παράρτ. τοῦ XIII τόμ. ἀρ. 1). Ἐγγραφα Ἑλληνικὰ 67, Σλαβικὰ XIII.

Petit L. et Korablev B. V Actes de Chilandar. Ἐν Πετρουπόλει 1911 (Παράρτ. τοῦ XVII τόμ. ἀρ. 1). Τὸ α' μέρ. περιέχει ἐν σ. III, 368 εἰς 8^{ον} ἐν ὧν 171 Ἑλληνικὰ ἔγγραφα. Τὸ β' μέρ. περιέχει τὰ Σλαβικά.

Regel W. Kurtz E. et Korablev B. VI Actes de Philothée. Ἐν Πετρουπόλει 1913 8^{ον} σ. IV, 50 (Παράρτ. τοῦ XX τόμ. ἀρ. 1). Ἐγγραφα Ἑλληνικὰ 14. Σλαβικὰ 2.

1899. Λαυριώτου Ἀλεξ. Ἀναγραφὴ Συγγραφῶν καὶ δημοσιευμάτων εἰκοσιπενταετίας, 1874-1898 ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. 34 ὑπὸ Π. Φωτιάδου.

Τὰ ἐνταῦθα ἀναγραφόμενα ἄρθρα δὲν ἐξεδόθησαν ἅπαντα. Τούτων ἄλλα μὲν ἔχουσι πομπώδη μόνον τίτλον π. χ. τὸ 40, ὅπερ εἶναι περικοπὴ ὀλιγοστιχος ἐκ τοῦ ἐκδεδομένου ὑπὸ Πομιαλόβσκη Ἑλλ. βίου τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Τὸ 49: Ἱστορικὸν ὑπόμνημα Ἀθω ἐκ τοῦ χειρογράφου Λαύρας ὑπ' ἀρ. 120 Ω. εἶναι ἡ γνωστὴ ἀπόφασις περὶ ἀπαγορεύσεως τοῦ ἐπισκόπου

Ἱερισσοῦ ἐν Ἀθῶ προεκδοθὲν ὑπὸ τε τοῦ Οὐσπένσκη (Χριστ. Ἀνατ. 1892 σ. 618 ἐκδ. Συρκοῦ) καὶ τοῦ Meyer (ἐνθ' ἄνωτ. σ. 187). ἄλλα δὲ οὐ μόνον δὲν ἐδημοσιεύθησαν, ἀλλ' οὐδ' εὐρέθησαν ἐν τοῖς μετὰ θάνατον τοῦ μακαρίτου.

1889. Ἀπάντησις... Περὶ τῶν ἐν Βεσσαραβία κτημάτων τῶν ἀγίων Τόπων. Ὑπὸ ἐνὸς Ὁρθοδόξου. 8^{ον} σ. 54.

1899-1901 Ἀθανασίου Παπαδοπούλου, ἐξ Ἀθῶ 11 ἐπιστολαὶ (Ἑλληνισμός, μηναῖα ἐπιθεώρησις τῆς ἐν Ἀθήναις ὁμωνύμου Ἑταιρείας ἔτ. Β' (1899) σ. 469-474, 546-552. Ἑτ. Γ' (1900) σ. 71-78, 117-127, 214-228, 345-355, 458-466, 568-576. Ἑτ. Δ' (1901) 91-99 καὶ 371-378). Ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον κρύπτεται ὁ ἀρχ. Χριστόφορος Κτενᾶς.

1900. Σ[ωτηρίου] Χ. Κ[ουτρούμπα] Τὸ ἅγιον Ὄρος ὑπὸ ἐθνικὴν ἔποψιν. Ἐν Ἀθήναις 1900 8^{ον} σ. 115.

1901. Ἀντιόχου Σπυρ. Ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐν Ῥουμανία μοναστηριακῶν κτημάτων τῶν ἀγίων Τόπων. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον} σ. 46.

1902. [Δελικάνη Καλλινίκου ἀρχ.]. Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεποφυλακίου... ἐγγράφων περὶ τῶν ἐν Ἀθῶ μονῶν 1630-1863. Ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. ι', 344.

1902. Παπαγεωργίου Π. Ἐπιγραφαὶ ἀγίου Ὄρους. (Byzant. Zeitschrift τόμ. X σ. 574-580, 8^{ον}).

1903. Γερασίου Σμυρνάκη, Τὸ ἅγιον Ὄρος. Ἐν Ἀθήναις, 4^{ον} σ. 703 (καὶ 4 φ. ἐκτὸς ἀριθμοῦ). Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι πλουσιώτατον εἰς ὕλην καὶ εἰδήσεις. Περιέχει πλὴν τῶν πολλῶν ἐπιγραφῶν καὶ 44 ἐπίσημα ἔγγραφα ἐν ὧν ἢ κατὰ τὸ οὐσιώδες μέρος δεδημοσιευμένα. Σημειωτέον δ' ὅτι τὰ πλεῖστα τούτων προέρχονται ἐκ τοῦ τυχόντος ἀντιγράφου, ἄνευ τινὸς ἐλέγχου καὶ κριτικῆς τοῦ κειμένου, ὅπως ὅλα σχεδὸν τὰ ὑπὸ Ἀγιορειτῶν ἐκδεδομένα ἔγγραφα.

1903. Gelzer H. Sechs Urkunden des Georgskloster-Zografu (Byzant. Zeitschrift τόμ. XII σ. 498-543).

1904. Millet G. Pargoire J. et Petit L. Recueil des inscriptions chrétiennes de l'Athos, première partie. Paris 8^{ον} σ. 192. Ἐπονται XI πίνακες ἐπιγραφῶν πανομοιοτύπων καὶ εἰκόνων. Ὁ τόμος οὗτος περιέχει τὰς ἐπιγραφὰς Πρωτάτου, Βατοπεδίου, Παντοκράτορος, Σταυρονικήτα, Ἰβήρων, Φιλοθέου, Καρακάλλου, Λαύρας, Ἀγίου Παύλου, Διονυσίου, Γρηγορίου, Σιμωνόπετρας καὶ Ξηροποτάμου. Ὁ Β' τόμος ἀπὸ πολλοῦ ὄν ἑτοιμος, ὡς γνωρίζω, περιλαμβάνει τὰς ἄλλας μονὰς. Ἡ ἐργασία εἶναι ἀξία λόγου καὶ κριτικῆς, διὸ ἀναφέρονται καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἐπιγραφῶν ἐξ ἄλλων ἐκδόσεων (ὡς ἀπέφυγον ν' ἀναφέρω εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον).

1906. [Γεδεὼν Μανουήλ]. Χρονογραφία τῆς ἐν Ἀθῶ μονῆς τῶν Ἰβήρων. (Ἀνατύπ. ἐκ τῆς Ἑκκλ. Ἀληθείας). Ἐν Κ/πόλει 12^{ον} σ. 95.

1906. Ἐκθεσις τῆς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Κελλιωτικοῦ ζητήματος. Ἐν Λειψία 8^{ον} σ. 37.

1907. Πατριαρχικὸν σιγίλλιον περὶ τοῦ Κελλιωτικοῦ ζητήματος ἐκδοθὲν ἐπὶ... Ἰωακείμ Γ'. Ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. 16.

1910. Γεδεὼν Μαν. Ἐπίσημα Τουρκικὰ γράμματα ἀναφερόμενα εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν δίκαια. Ἐν Κ/πόλει 8^{ον} σ. 136 (σ. 33 - 38 φερμάνιον περὶ ἁγίου Ὁρους Μαχμούτ τοῦ Β'. πρβλ. καὶ 116 - 118).

1911. Τοῦ αὐτοῦ, Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας. Τόμος Α'. (Ἐν Κ/πόλει, 8^{ον} σ. 288 σ. 262 - 270. (Σιγίλλια περὶ τῶν μετοχίων Λαύρας).

1912. Λάμπρου Σπυρ. Τὰ πάτρια τοῦ ἁγίου Ὁρους. (Νέος Ἑλληνομνήμων τόμ. Θ' σ. 116 - 161 καὶ 209 - 244. 8^{ον}).

1912. Γενικοὶ Κανονισμοὶ τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἀθω. Ἐν Κων/πόλει 8^{ον}, σελ. 39.

1913. Πατριαρχικὸν σιγίλλιον περὶ Κελλιωτικοῦ ζητήματος. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον} σ. 16. (Τὸ προηγούμενον μεταβεβλημένον).

1913. Ἰσιδώρου μοναχοῦ (=Ἰωακείμ Ἰβηρίτου), Ἀπάντησις εἰς τὸν Α. Δημητριάδου περὶ τῆς διανομοῦ τοῦ ἁγίου Ὁρους. Ἐν Σμύρῃ, 8^{ον} σ. 30.

1913. Καραβοκυροῦ Μ. Τοῦ ἁγίου Ὁρους τὰ δίκαια καὶ προνόμια. Ἀνασκευὴ τοῦ ὑπομνήματος Ῥώσων τινῶν Κελλιωτῶν μοναχῶν κατὰ τοῦ προνομιακοῦ καθεστώτος τοῦ ἁγίου Ὁρους. Ἐν Κ/πόλει, 12^{ον} σ. 40.

1913. Γράμματα Ἀγιορειτικὰ (κατὰ τῆς διανομοῦ) ὑπὸ Ἀκταίου. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον}, σ. 34.

1913. Μελετίου Μεταξάκη, Τὸ ἅγιον Ὄρος καὶ ἡ Ῥωσικὴ πολιτικὴ ἐν Ἀνατολῇ. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον}, σ. 213.

1913. Τὸ ἱερὸν ψήφισμα τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἀθω καὶ τὰ συναφῇ ἐπίσημα ἔγγραφα. Ἐν Θεσσαλονίκῃ σ. 30, 8^{ον}.

1914. Ὑπόμνημα τῆς Ἱ. Κοινότητος τοῦ ἁγίου Ὁρους ὑποβληθὲν τῷ Πατριάρχῃ.. Γερμανῶ τῷ Ε'. Ἐν Κ/πόλει 8^{ον}, σ. 36.

1914. Ἀθωῖτου Α. Ἡ ἐν Ἀθω μονὴ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος (Ἐκκλ. Φάρος τῆς Ἀλεξανδρείας τόμ. ΙΓ' σ. 594-605, 8^{ον}). (Ἰλ. Μπασιδέας).

1914-1915. [Κτενᾶ Χριστοφόρου]. Ἡ ἀρπαγὴ τῆς ἐν ἁγίῳ Ὄρει μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ὑπὸ τῶν Ῥώσων. (Ἑλληνισμὸς τόμ. ΙΖ' — ΙΗ' ἐν 12 ἐπιστολαῖς).

1915. Πετρακάκου Δημ. Νεαὶ πηγαὶ τῶν θεσμῶν τοῦ ἁγίου Ὁρους. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 8^{ον} σ. 185. (Δημοσιεύονται 83 ἐν ὅλῳ πατριαρχικῷ σιγίλλῳ καὶ γράμματι, ἀποφάσεις Ἱ. Κοινότητος κ. ἄ. οὐχὶ ὅμως ἐκ τῶν πρωτοτύπων. Ἐν τούτοις τὰ πλεῖστα τούτων ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Κοινοβίου ἐν Ἀθῶ εἶναι σπουδαιότατα).

1916. Ζαχαριάδου Κυριακοῦ, Ξηροποταμηνοῦ, Σύντομος περιγραφὴ τοῦ περὶ τῶν ἐν Ῥουμανίᾳ κτημάτων μοναστηριακοῦ ζητήματος... ἀπὸ τοῦ 1421 - 1913. Θ/νίκη 12^{ον}, σ. 50.

1917. Βαμβέτσου Ἀλεξ. Τὸ ἅγιον Ὅρος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ πολιτικὴ. Ἐν Ἀθήναις, 8^{ον}, σ. 44.

1917 - 1930. «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» Ἐκκλ. Περιοδικὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐδημοσιεύθησαν διάφορα ἐπίσημα ἔγγραφα ὑπὸ ἀγιορειτῶν, ἰδίᾳ τῶν Βατοπεδινῶν Ἀρκαδίου καὶ Ἀλεξάνδρου, Ἰωακεῖμ Ἰβηρίτου, Χριστοφόρου Κτενᾶ, Σπυρίδωνος Λαυριώτου, Γαβριὴλ Σταυρονικητιανοῦ κ. ἄ. τὰ πλεῖστα ὅμως ἐκδεδομένα, ἰδίᾳ τὰ τῆς μονῆς Σταυρονικήτα. Ἐν γένει ὁ Παλαμᾶς δημοσιεύει χρήσιμον ὕλικὸν διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ὁθω.

1920. Λιγνοῦ Ἀντ. Ἀρχεῖα Λαζάρου καὶ Γεωργίου Κουντουριώτου 1821 - 1832. Τόμ. Α' - Γ'. Ἐν Ἀθήναις 8^{ον}, σ. 234 (βλ. σ. 7 - 9 ἔγγ. τῆς Ἱ. Κοινότητος καὶ διάφορα ἔγγραφα τῶν Ἀγιορειτῶν σχετικὰ πρὸς τὴν ἐλανάστασιν. Τοιαῦτα ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἐν τῷ Παλαμᾷ).

1921. Ἰβηρίτου Ἰβηρίτου, Ἀγιορειτικὴ Πολιτεία. 8^{ον}, Θ/νίκη σ. 56.

1921. Κατάλογος τῶν ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Ἱ. Κοινότητος ἀποκειμένων Τυπικῶν τοῦ ἁγίου Ὁρους Χρυσοβούλλων κτλ., συνταχθεῖς ὑπὸ πενταμελοῦς ἐπιτροπῆς (Εὐλογίου Βατοπεδινοῦ, Λανιῆλ Δοχειαρίτου, Ἰωάσαφ Ἀγιοπαυλίτου, Γαβριὴλ Σταυρονικητιανοῦ καὶ Στεφάνου Γρηγοριάτου). Ἐν Ἀθήναις 8^{ον}, σ. 29.

1921. Ἀγγελάκου Βαρλαάμ μοναχοῦ Γρηγοριάτου, Ἡ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ὁθω Ἱερὰ μονὴ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου 1300 - 1921. Θεσσαλονίκη, 8^{ον}, σ. 199. (δημοσιεύονται αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τινὰ τῶν ἐπισήμων ἔγγράφων).

1922. Κουρίλα Εὐλογίου, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Ὁθω ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἁγίου Γρηγορίου (ὡς βιβλιοκρισία εἰς τὸ ἄνω σύγγραμμα ἀνατύπ. ἐκ τοῦ 5' τόμ. τοῦ Παλαμᾶ σ. 261 - 277, 510 - 517 καὶ 571 - 577).

1925. Γούδα Μιχ. Βυζαντινὰ ἔγγραφα τῆς ἐν Ὁθω μονῆς τοῦ Φιλοθέου (Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας. Περιόδ. β' 2 σ. 3-17 καὶ 4 σ. 211 - 248, 8^{ον}, Ἀθῆναι).

1925 Ἀγιοπαυλίτου Εὐλογίου, Ἐγγραφα τῆς μονῆς Ἀγίου Παύλου (Νέα Ἐποχὴ (Ἀθῆναι) ἔτ. Α' σ. 678-80, 704-707, 726-727, 765-766, 786-787. 8^{ον} μέγ).

1925 Κτενᾶ Χριστοφόρου, Τὰ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ἱερὰ καθιδρύματα καὶ ὁ διέπων αὐτὰ ὀργανισμός. Θεσσαλονίκη, 8^{ον}, σ. 48.

1925 Hofmann G. Athos e Roma. (Orientalia Christiana Vol. V, 2 Num. 19. σ. 137-184. Roma, 8^{ον}. Πλεῖστα ὅσα Λατινιστὶ συντεταγμένα ἔγγραφα εὕρισκόμενα ἐν ταῖς τοῦ Ὁθω μοναῖς δὲν περιελήφθησαν ἐνταῦθα).

1925. Πετρακάκου Δημ. Τὸ μοναχικὸν πολίτευμα τοῦ ἁγίου Ὁρους Ὁθω. Ἀθῆναι 8^{ον}, σ. V XI, 216, ζ'. (Προηγεῖται διεξοδικὴ βιβλιογραφία).

1925. Fr. Dölger, Corpus der griechischen Urkunden des Mit-

telalters und der neueren Zeit. Reihe A: Regesten: Abteilung I. Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1443 bearbeitet von Franz Dölger. 2 Teil: Regesten von 1025-1204. München - Berlin.

1926 Γούδα Μιχ., Βυζαντινὰ ἔγγραφα τῆς ἐν Ἀθῶ ἱερᾶς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου (Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν τόμ. Γ' σ. 113-134, 8^{ον}, Ἀθῆναι. Ὁ ἐκδότης, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν τῆς μονῆς Φιλοθέου, δὲν ἔλαβε πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὰς προηγουμένας ἐκδόσεις καὶ διὰ τοῦτο ἐπαναλαμβάνει τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἔγγραφα).

1926. [Εὐταξίου Ἀθ.], Προσοχὴ εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος. Ἀθῆναι, 8^{ον}, σ. η', 110.

1926. Ξηροποταμηνοῦ Εὐδοκίμου, προηγουμένου, Ἡ ἐν ἀγίῳ Ὅρει Ἀθῶ... μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου 424-1925, Θ/νίκη, 8^{ον}, σ. 208.

1926. Rouillard Germaine, Les archives de Lavra (Βυζαντινὸν 3. 253-246, Bruxelles).

1926. Κτενᾶ Χριστοφόρου, Ἡ ἐν ἀγίῳ Ὅρει τοῦ Ἀθῶ... μονὴ τοῦ Δοχειαρίου... 968-1921. Ἐν Ἀθήναις, 12^{ον}, σ. 113.

1927. Τοῦ αὐτοῦ, Χρυσόβουλλοι λόγοι τῆς... μονῆς Δοχειαρίου. (Ἀνατύπ. ἐκ τοῦ Δ' τόμου τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Ἑταιρ. Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἀθῆναι, 8^{ον}, σ. 285-311).

1927. Λαυριώτου Σπυρίδωνος, ἱατροῦ, Ἐγγραφα περὶ τῆς μονῆς Περιστερῶν καὶ τινων μονῶν Θεσσαλονίκης. Ἐκ τοῦ ἀρχείου... Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου (Θεολογία, Τόμ. Ε' 8^{ον}, σ. 257-267, Ἀθῆναι. Ταῦτα ὡς ἀντεγράφησαν ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξάνδρου ἐκδίδονται, ἐνῶ ἔπρεπεν ὁ ἐκδότης νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν τὰ πρὸ ποδῶν εὐρισκόμενα πρωτότυπα).

1928. Κτενᾶ Χριστοφόρου, Σιγιλλιώδη καὶ ἄλλα πατριαρχικά ἔγγραφα τῆς... μονῆς τοῦ Δοχειαρίου. (Ἀνατύπ. ἐκ τοῦ Ε' τόμου τῆς Ἐπετ. τῆς Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδῶν, σ. 100-129. 8^{ον}, Ἀθῆναι).

1928. Τοῦ αὐτοῦ. Τὰ γράμματα ἐν ἀγίῳ Ὅρει καὶ ἡ Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. 12^{ον}, σ. 116, Ἀθῆναι.

1928. Λαυριώτου Σπυρίδωνος, Ἐγγραφα περὶ τῆς σκῆτης τοῦ Τιμίου Προδρόμου Μ. Λαύρας ἀγίου Ὁρους. (Θεολογία τόμ. Σ' σ. 44-64 καὶ 142-161, 8^{ον}, Ἀθῆναι, ἐν ὅλῳ 21 ἔγγραφα, ἅπερ ὅλα σχεδὸν εἶχον ἐκδοθῇ κάλλιον ὑπὸ τοῦ μακ. Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Καλλινίκου Δελικάνη ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἀληθ. καὶ τῷ Περιγραφικῷ Καταλόγῳ, καὶ ὑπὸ τοῦ Σμυρνάκη (Τὸ Ἅγιον Ὅρος). Εἶναι δὲ περιέργον ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Θεολογίᾳ, ἐν τῷ ΚΒ' τεύχει, ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἐν τῷ ΚΑ' δημοσιευθέντα, ἵνα πληθυνθῇ ἡ γυνῶσις!

1929. Δοχειαρίου Τεροθέου, Τὸ μονύδριον τοῦ Καλλιγράφου. Ἀθῆναι, 12^{ον}, σ. 119.

1929. Λαυριώτου Εὐλογίου Κουρίλα, Ἱστορία τοῦ Ἀσκητισμοῦ, Ἀθωνῖται Τόμ. Α' I Εἰσαγωγή εἰς τὸν ἀσκητισμὸν ἐν γένει. II Περιγραφὴ τῆς Σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων. III Βίοι Καυσοκαλυβιτῶν ὁσίων, IV Ἐπίσημα τῆς Σκήτης ἔγγραφα (ἐν ὄλφ 50), Θεσσαλονίκη, 8^{ον}, σ. η', 248.

1929. Κτενᾶ Χριστοφόρου, Ὁ Πρῶτος τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἀθῶ καὶ ἡ Μεγάλῃ Μέσῃ ἢ Σύναξις (Ἀνατύπ. ἐκ τῆς Ἑπετηρ. τῆς Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδῶν Τόμ. 5' σ. 233 - 281, 8^{ον}, Ἀθῆναι).

1929. Γρηγοριάτου Βαρλαάμ, Ἐγγραφα τῆς... μονῆς ὁσίου Γρηγορίου, τόμ. Α' Θ/νίκη, 8^{ον}, σ. 140 (43 ἐν ὄλφ).

1929. Ὑπόμνημα τῆς ἐν ἁγίῳ Ὁρει ἱερᾶς καὶ σεβασμίας Κοινοβιακῆς Μονῆς τοῦ Ξενοφῶντος, περὶ τῆς ὀριακῆς διαφορᾶς μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου, ὑποβληθὲν τῇ Ἱερᾷ Κοινότητι τοῦ ἁγίου Ὁρους Ἀθῶ. Θεσσαλονίκη, σ. 23, 8^{ον}.

1929. † Πρῶν Λεοντοπόλεως, Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἱστορικὰ μνημεῖα τοῦ Ἀθῶ Α'. Ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μεγίστης Λαύρας. Περιγράφονται ἐνταῦθα δύο κώδικες ἀντιγράφων τῆς Λαύρας, ὁ νεώτερος τοῦ Ἀλεξάνδρου Λαυριώτου (Α) καὶ ὁ παλαιότερος καὶ σπουδαιότατος τοῦ Θιοδωρήτου (Β) χωρὶς νὰ ὀνομάζεται ὁ κωδικογράφος. (Ἑλληνικά Β'. 333 - 384).

1930. Τοῦ αὐτοῦ, Ἱστορικὰ μνημεῖα τοῦ Ἀθῶ Β'. Ἐκ τοῦ Ἀρχείου τῆς μονῆς Βατοπεδίου. (Ἑλληνικά Γ'. 45 - 68).

1930. Τοῦ αὐτοῦ, Συμπλήρωμα ἀγιορειτικῶν καταλόγων Βατοπεδίου καὶ Λαύρας (Μνημεῖα ἀγιολογικά) 4^{ον} Paris 1930.

Ἐγγραφον ἐν τῇ κατὰ Ἀθῶνα Μεγίστῃ Λαύρᾳ, ἀρχομένου Μαΐου, ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1930ῳ.

ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΛΑΣ, ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ

ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ
ΤΩΝ ΣΩΖΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΙΕΡΑΙΣ ΜΟΝΑΙΣ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΤΟΥ ΑΘΩΝΟΣ

«Τὰ περὶ τῶν πραγμάτων, λόγοις μὲν πρὸς τοὺς παρόντας, γράμμασι δὲ πρὸς τοὺς πόρρω τῷ τόπῳ ἢ τῷ χρόνῳ σημαίνονται». (Γράμμα Κ. Π. Γρηγορίου 1797). Ἐν τοῖς τμήμασι τῶν τεσσάρων ὀρθοδόξων Πατριαρχείων εὐρίσκονται πολλὰ εὐαγῇ μοναστήρια. Ὅλα αὐτὰ ἔχουσι μεγάλας, ἢ μικροτέρας βιβλιοθήκας, ἐν αἷς φυλάττεται πλῆθος, παλαιῶν καὶ νέων χειρογράφων διαφόρου περιλήψεως εἰς γλώσσας Ἀραβικὴν, Ἀβυσσινιακὴν, Ἰβηρικὴν, Ἑλληνικὴν καὶ Σλαβικὴν. Αὗται αἱ βιβλιοθήκαι εἰσὶ λίαν σπουδαῖαι καὶ διὰ τοὺς σπουδαστὰς τῆς Παλαιογραφίας καὶ Εἰκονογραφίας, καὶ διὰ τοὺς συλλέγοντας χαρακτηῖρας τοῦ ἀρχαίου Σλαβικοῦ τύπου ἐν τῇ χρονολογιακῇ τάξει, καὶ δι' ἐκείνους τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς παιδείας, οἵτινες ἤθελον νὰ παραβάλλωσι πολλὰ, τὰ τετυπωμένα ἐν τῇ Δύσει, μὲ τὰ κρείττονα χειρόγραφα τῆς Ἀνατολῆς, καὶ νὰ ἐκδώσωσιν εἰς φῶς τὰ μέχρι τοῦδε ἄγνωστα ποιήματα τῶν ὀρθοδόξων συγγραφέων, οἵτινες ἤκμαζον μέχρι τῆς πτώσεως καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Ἐκτὸς τῶν βιβλιοθηκῶν, ἐν τισι ὀρθοδόξοις μοναστηρίοις τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἑξαιρέτως ἐν τοῖς τοῦ Ἁθῶ, ὑπάρχουσι *μυστικά*¹, πεπληρωμένα μὲ πλουσιώτατον θησαυρὸν διὰ τὴν παιδείαν. Ἐκεῖ εἰς τὰς σακκούλας ἐπιμελῶς φυλάττονται τὰ ἀτίμητα τυλκτάρια μετὰ γραμμάτων, τὰ μὲν μὲ μαργαριτώδη, τὰ δὲ πολυειδῆ, τὰ δὲ χρυσοειδῆ, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Ἁγίων, μὲ τοὺς χαρακτηῖρας τῶν Βασιλέων καὶ Βασιλισσῶν, τῶν δεσποτῶν καὶ δεσποινῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν, μετὰ τῶν αἰτοχείρων αὐτῶν ὑπογραφῶν, μετὰ τῶν σχεδιασμένων ῥόδων, μὲ τὰς χρυσᾶς βούλλας, καὶ ἄλλας ἐκ μολύβδου καὶ βουλλοκήρου. Τὰ μὲν ἔχοντα μῆκος ἀπὸ 2 ἕως 7 πηχῶν, ἄλλα ἕως 10 πηχῶν. Ἔτερα περίπου 13. Ἔνια πλατέα ὡς συνδόνια, ἔτερα ὡς μανδήλια, καὶ τὸ περισσότερον μέρος, ὡς προσόψια. Ταῦτα τὰ τυλκτάρια ἐσώθησαν ἀπὸ τὸν 10 αἰῶνα. Περιέχουσιν ἐν ἑαυτοῖς τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τῶν μοναχῶν, κοσμικῶν καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ πνευματικῶν ἀρχῶν τῶν τε

¹ Ἐννοεῖ τὰς κρύπτας, ἐνθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ Τουρκοκρατίας διετηροῦντο ἐν ἀσφαλείᾳ τὰ ἀρχεῖα τῶν μονῶν. Ταύτας ἐγνώριζον μόνον ἐκ τῶν προϊσταμένων οἱ γηραιότεροι. Ἐνταῦθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατεκρύπτοντο τὰ κειμήλια. Καὶ ἦσαν αἱ κρύπται ἐντὸς τῶν μονῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκτός. Πόσοι θησαυροὶ τοιοῦτοι μένουσιν ὑπὸ τὴν γῆν, ἀποθανόντων τῶν γερόντων ἢ καὶ ἐπιλαθομένων τοῦ μέρους!

ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων, ἐν τοῖς Βασιλείοις Ἑλληνικῶ, Σερβικῶ, Βουλγαρικῶ, Ἰβηρικῶ, Ἰσπανικῶ, Ῥωσικῶ, ἐν τῇ παλαιᾷ Ῥώμῃ, ἐν τῇ Τραπεζοῦντι, ἐν Βλαχία, Μολδαυίᾳ καὶ Τουρκίᾳ. Ὁ Εὐσεβέστατος καὶ πεπαιδευμένος ὁδοιπόρος ἡμῶν Πάτερ *Βασίλειος Γρηγοριάδης Μπάρσκιη*¹ πρῶτος ἀπὸ τοῦς Ῥώσσοις, εἶδε μέρος τῶν τοῦ Ἁθῶ ἐγγράφων καὶ ἐσημείωσεν αὐτῶν τὰς ἐπιγραφὰς ἐν ἔτει 1744. Ἐγὼ δὲ ἀπὸ τὸ Σινᾶ ἦλθον εἰς τὸν Ἁθῶνα ἐν ἔτει 1845 Αὐγούστου 11, μετὰ ἑκατὸν ἐνιαυτοὺς ὕστερον ἀπὸ τὸν Κον Βασίλειον, καὶ διέτριψα ἐκεῖ ἕως τῆς 17^{ης} Ἰουλίου τοῦ 1846 μὲ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ Φεβρουαρίου καὶ τοῦ Μαρτίου, οὓς διήγαγον ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει κατὰ συνέπειαν βαρείας νόσου. Ἐπεσκεψάμην πάντα τὰ 20 μοναστήρια, Σκήτας καὶ τινα Κελλίᾳ, ἐν διαστήματι 8 1/2 μηνῶν, ἐν ὥραις τῆς στενοχωρίας ἀπὸ τὰς δεήσεις καὶ τὰς συνομιλίας μετὰ τῶν πνευματικῶν γερόντων, ἐπρόφθασα οὐχὶ μόνον νὰ ἀναγνώσω, περιγράψω ἐν μέρει ὁλοκλήρως, ἐν μέρει συνοπτικῶς, καὶ νὰ σημειώσω πολὺν ἀριθμὸν ἐγγράφων, ἀλλὰ καὶ νὰ ποιήσω ἀπαράλλακτα ἀντίτυπα (Facsimile) ἀπὸ τὰ ἄγαν πολλὰ ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀπὸ τινὰς ἀρχαίας καὶ χειρογράφους εἰκόνας τε καὶ χειρόγραφα Ἑλληνικὰ καὶ Σλαβικά, ἐπιβάλλων ἐπ' αὐτῶν λεπτόν, καὶ διαφανῇ χάρτην, ὃν προητοιμάζον μοι ῥῶσσοι μοναχοὶ τρέφοντες αὐτὸν μὲ τὸ ἔλαιον καὶ ξηραίνοντες εἰς τὸν ἥλιον. Παρασιωπῶ τοὺς βαρεῖς κόπους, οἳ συχνάκις ἔφερόν με εἰς ἀτονίαν. Οὐ λέγω ἐκεῖνο, ὅτι εἰς πολλὰς ὥρας τῆς νυκτὸς καὶ τοῦ ἡμινυκτίου οὐχὶ ὑπνωσάμεθα μόνον ἡμεῖς οἱ δύο - ἐγὼ καὶ ἡ Θάλασσα τοῦ Ἁθῶνος — δὲν μνημονεύω περὶ τῆς ἀσυνήθους δυσκολίας τοῦ ἀναγινώσκειν τοὺς παλαιοὺς χάρτας τοὺς γεγραμμένους ἀπὸ τοὺς δεινοὺς στενογράφους, καὶ στρυφνοὺς χαρακτῆρας, καὶ νὰ ἀναγνώσω αὐτὰ διὰ τοῦ μικροσκοπικοῦ ὑάλου, ἢ στρέφων ἀπέναντι τοῦ ἡλίου ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅπου ἡ μελάνη καθόλου ἐξέλιπε, καὶ ἀναβλεψάμενος εἰς τὰ διαλάμποντα βάθη τῶν στοιχείων τῶν ἐξεργασμένων μὲ στερεὸν ἐγκαράκωμα ἐπὶ τῆς μεμβράνης. Ἄλλ' ἐν τούτοις χαίρω, ὅτι ἡ *γλυκυτάτη διὰ τὴν καρδίαν μου φιλαδελφία* τῶν τοῦ Ἁθῶ γερόντων καὶ ἡ αὐτῶν *εὐλάβεια καὶ ἀγάπη πρὸς τὴν ὁρθόδοξον Ῥωσσίαν ἀπεκάλυψάν μοι, οὐχὶ ὅλους, ἀλλὰ πολλοὺς θησαυροὺς τῆς διδακτικῆς ἀρχαιότητος. Δὲν εἶνε ὁ τόπος ὧδε νὰ ἐκφράσω τὰς ἐντυπώσεις ἐκείνας, δι' ὧν εὐωδιάζει ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει περὶ τῶν τοῦ Ἁθῶ ἀναχωρητῶν, καὶ ἰδίως περὶ τοῦ αὐτοῦ Ἁγίου Ὁρους τοῦ ἔχοντος σχῆμα σταυροῦ, ὡς δικαίως καὶ σημαντικῶς ἐσημείωσεν αὐτὸ ὁ τοῦ Ἁθῶνος ἅγιος Ἀθανάσιος. Θὰ εἶπω μόνον ὅτι ἐν ταῖς τοῦ Ἁγίου Ὁρους Μοναῖς κρύπτεται διαθετηματικὴ, πολύτιμος ὑποθήκη διὰ τὴν παιδείαν! Ἐὰν ἐπετυγχάνετο νὰ συλλέξῃ τις καὶ ἐκτυπώσῃ ὅλα τὰ ἐκεῖσε ἐγγράφα μετὰ προσοθήκης τῆς*

¹ Βλ. Προλεγόμενα. Οὗτος ἐγένετο μοναχὸς ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐνθα καὶ ἐξέμαθε καλῶς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ εἰτα περιηγήθη Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν.

κριτικῆς διακρίσεως αὐτῶν, τότε ἡ ἐμφάνισις αὐτῶν ἤθελε ποιήσῃ ἐποχὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ! Τὰ τοῦ ᾿Αθω ἔγγραφα ἤδη, κατὰ τὴν αὐτῶν ἀρχαιότητα καὶ τὴν ἑτερογλωσσίαν, ὁμοίως ὥς καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν ἐμφάνισιν διαφόρων Βασιλείων, εἶναι περίεργα, ἐνδιαφέροντα, πολύτιμα διὰ τὴν ψυχὴν, τὴν ἀγαπῶσαν μετὰ τοῦ Προφητάνακτος μνησθῆναι ἡμέρας ἀρχαίας. Καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἐστὶν *ἔντονος πρόσχυσις τοῦ φωτός διὰ τὴν Παιδείαν!* Κατὰ τὰ ἔτη, τοὺς μῆνας καὶ τὰς ἰνδίκτους, σεσημειωμένα ἐν αὐτοῖς, δύναται νὰ γίνῃ τάξις ἐν τῇ χρονολογίᾳ. Ἡ διατήρησις ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς μεταβολῆς τῶν γλωσσῶν, ἐφ' ὧν εἰσὶ γεγραμμένα τὰ τυλικάρια,¹ ἐπίσημος ἐστὶ διὰ τὴν γλωσσοπαιδείαν (!) Τὰ τοῦ ᾿Αθωνος Σλαβικά ἔγγραφα, παραβαλλόμενα μετ' ἄλλων τῶν αὐτοῖς ὁμοίων—δὲν λέγω τι περὶ πολλοῦ καὶ ἐπισήμου (;),—διατάττουσι συλλογίζεσθαι ὅτι ἡ Σλαβικὴ βιβλιολογικὴ γλῶσσα ἐν πᾶσι τοῖς καιροῖς ἦτο γλῶσσα θεολειτουργικῇ, ῥητορικῇ καὶ ἐνεργητικῇ. Ἀλλὰ δι' αὐτῆς οὐδέποτε <δὲν> ὠμίλησε λέξιν πρὸς λέξιν οὐδὲν φύλλον ὁμογενὲς ἡμῖν τοῖς Ῥώσοις. Ἀναμεταξὺ τῶν τοῦ ᾿Αθω Ἐγγράφων ὑπάρχουσι πνευματικαὶ διαθῆκαι καὶ καταγραφαὶ τῶν κτημάτων, ἐν αἷς ὁρῶνται καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν οἰκῶν, καὶ ἡ οἰκονομία τῆς ζωῆς, καὶ τὸ ἐμπόριον, καὶ αἱ τρέχουσαι τιμαὶ τῶν νομισμάτων ἐν τῷ αὐτῷ, ἢ τῷ ἄλλῳ αἰῶνι. Τὰ πρακτικὰ—τουτέστιν, αἱ περιγραφαὶ τῆς τῶν χωρίων Οἰκονομίας,—ὥς οὐκ ἔστι καλλίτερον, καταδεικνύουσι τὴν μεταχειρισιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Αὐτοκρατορίᾳ Γεωμετρικῆς ὁροθεσίας τῶν γαιῶν, τὴν ἐκτίμησιν αὐτῶν συμμόρφως μὲ τὰς αὐτῶν ποιότητας, τὴν ποσότητα τῆς ἐξαγωγῆς αὐτῶν, τὰ τῶν καρπῶν μέτρα, τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων ἐπὶ τῶν γνωστῶν διαμερισμάτων, τῶν μετρημένων διὰ τῶν σχοινίων, ἐλκήθρων, τέλος τῶν ἐγκατοίκων τὰ αὐτῶν δοσίματα καὶ αἱ κοιναὶ ὑποχρεώσεις, τὰ δικαιώματα τῶν γεωμέτρων, δικαιώματα τῶν δεσποζόντων, *τὴν ἐγκατοίκησιν τῶν Σλάβων εἰς πολλὰ τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου*², τὰ αὐτῶν ὀνόματα καὶ αἱ ἐπωνυμίαι καὶ τ. λ. καὶ τὰ τ. λ. Ἐκ τῶν δικαστικῶν ἔγγράφων φαίνεται, τίνι τρόπῳ διεξήγοντο, ἐγράφοντο, ὑπεγράφοντο καὶ ἐπεκυροῦντο διάφοροι πράξεις ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς δικαστικοῖς τόποις. Ὅσον ἀρχαιότερα ταῦτα τὰ ἔγγραφα, τόσον εἰσὶ μεταχειριστικώτεροι ἐν αὐτοῖς αἱ λέξεις αἱ Λατινικαί. Ἐξ αὐτῶν δύναται τις νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ῥωμαϊκῆς

¹ Ἐξακολουθεῖ ὁ συγγραφεὺς χρώμενος τῇ δημώδει ταύτῃ λέξει καὶ ἐννοεῖ τὰ χρυσόβουλλα, ἅτινα συνήθως περιελίσσονται κυλινδρικοῶς· ἡ λέξις εἰλητάριον νῦν καθιέρωται ἐν ᾿Αθῷ ἐπὶ τῶν μεμβραίνων λώρων, ἐφ' ὧν ἐγγέγραπται ἡ θεία Λειτουργία.

² Δι' ὅλου τοῦ ἔργου τοῦ *Ὀυσπένσκη* διήκει ὁ σκοπὸς οὗτος, νὰ παρουσιάσῃ πανταχοῦ τοῦ ᾿Αθω καὶ τῆς Χαλκιδικῆς ἀπὸ αἰώνων ἐγκατεστημένους τοὺς Σλάβους, οὓς ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἢ κατ' ἄλλους, ὁ Πωγωνᾶτος, μετώκησεν, ὥς δι' ὀχυρίζεται, ἐξ ᾿Αθω εἰς Πελοπόννησον, ὅπερ ὑπεστήριξεν ἔπειτα θυρυβωδῶς ὁ Fallmerayer, καὶ ἀνέγραψε καὶ ὁ κ. Σμυρνάκης ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ.

νομοδοσίας καὶ τῶν χαρακτήρων αὐτῆς εἰς τὴν νομοδοσίαν τῆς Σερβίας, Βουλγαρίας, καὶ ἴσως τῆς Ῥωσσίας. Δι' αὐτῶν δυνατὸν εἶναι νὰ μεγαλυνθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν καλλιτέρων μερῶν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς εὐγλώττου δικαστικῆς συντάξεως. Καὶ ὀλίγα ἄλλα φωτεινὰ μέρη θέλεις σημειώσῃ ἐν τοῖς δικαστικοῖς ἐγγράφοις ἐν τῇ ὁμοίᾳ ἀναλύσει αὐτῶν. Τὰ πιττάκια, ἵγουν αἱ βασιλικαὶ ἢ Πατριαρχικαὶ διατάξεις, γεγραμμένα στυλικοῦς ἐπὶ τῶν σανίδων, κεκαλυμμένων κηρίῳ, ἢ μὲ ἄλλην τινὰ κολλητικὴν οὐσίαν. Τὰ χρυσόβουλλα φερ' εἰπεῖν. τὰ βασιλικά καὶ ἡγεμονικά γράμματα μετὰ τῶν χρυσῶν σφραγίδων (χρυσὴ βούλλα). Τὰ Σιγίλλια γράμματα δέ, ἄλλα μὲ τὰς μολιβδίνας σφραγίδας διάφοροι διαταγαὶ Βασιλέων καὶ Δεσποτῶν, ὅλα ταῦτα τὰ χαρτιὰ ἐκφράζουσι τὴν Πίστιν, τὸ πνεῦμα, τὸν χαρακτήρα, τὴν κίνησιν καὶ τὴν προχώρησιν εἰς τὴν ζωὴν τῆς τοῦ λαοῦ ἐξουσίας, νομοδοτικῆς τε καὶ ἐκτελεστικῆς, καὶ ἐν ταῦτῳ παριστῶσιν αὐτὴν διαδοχικὴν τῆς τοῦ Θεοῦ Προνοίας ἐπὶ τῆς γῆς. Προσθῆκαι τούτων τῶν χαρτίων, πρὸς τὴν Ἀρχαιολογίαν, Ἱστορίαν, Νομοδοσίαν, καὶ τὴν Πίστιν, θέλουσι δώσει ἐξαγόμενα πλούσια καὶ πολυμερῆ, <κρίνων> κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν Βασιλείων, δυναστειῶν καὶ τῶν ἔθνων, καὶ κατὰ τὴν παράστασιν τῶν προσώπων καὶ τῶν ἰδεῶν πέριξ τοῦ Βασιλέως, ἢ Δεσπότη, ἢ Ἡγεμόνος, ἢ Σεβαστοκράτορος, ἢ Πατριάρχου, ἢ Ἐπισκόπου τοῦ δώσαντος τὸ γράμμα. Καὶ διὰ τὸν ὀρθόδοξον θεολόγον τὰ τοῦ Ἀθω ἔγγραφα καὶ τὰ χειρόγραφα εἰσὶν ἐν διαφόροις <τε> τὸ αὐτὸ <εἶνε>, ὅτι διὰ τὴν μέλισσαν τὰ τοῦ Θεοῦ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ, καὶ τὰ τῶν δένδρων ἄνθη. Ὑπάρχει ἀπὸ τί νὰ συλλέξῃ τις μέλι εὖοσμον. Πόσαι ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὁρει εὐρίσκονται βιογραφίαι τῶν Ἀγίων καὶ Μαρτύρων, ὁμοίως τοῖς ἄστροις τοῖς ἀναλάμπουσι πρὸ πολλοῦ καὶ πρὸ ὀλίγου ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ! Ὑπάρχουσιν ἐκεῖ αἱ ἀκολουθίαι καὶ οἱ ἀκάθιστοι, μαρτυροῦσαι τὸ δῶρον τῶν ἐκρητορευσάντων τὰς εὐχὰς ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Ἐν τῇ Λαύρᾳ πρὸ πολλοῦ ἡτοιμασμένη ὑπάρχει πρὸς ἐκτύπωσιν τελεία συλλογὴ τῶν ἐξαιρέτων λόγων τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης περὶ τῆς νοερᾶς προσευχῆς ¹. Ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων ἑκατονταετηρίδας τινὰς ἀναπαύεται χειρόγραφον, ἐμπεριέχον βαθυδογματικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν εἰρμῶν καὶ τροπαρίων εἰς ὅλας τὰς Δεσποτικὰς καὶ Θεομητορικὰς ἑορτάς. Μετάφρασις τούτου τοῦ χειρογράφου εἰς γλῶσσαν Ῥωσικὴν, τὴν πλησιάζουσαν πρὸς τὴν Ἐκκλησιο-Σλαβικὴν,

¹ Ἐν Λαύρᾳ εἶδεν ὁ Οὐσπένσκης τὰ ἅπαντα τοῦ Παλαμᾶ παρασκευασθέντα πρὸς ἔκδοσιν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Νικοδήμου, ἅτινα ἀποσταλέντα πρὸς ἔκδοσιν εἰς Βιέννην μικροῦ δεῖν ἀπώλοντο καὶ ἐξηφανίζοντο ὑπὸ τῶν Παπιστῶν. (βλ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου Πρόλογον εἰς τὰ συγγράμματα ταῦτα ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. Δ' (1893) σ. 93-101). Τῶν μὲν Λόγων ἤδη ἔχομεν τὴν Ἱεροσολυμιάδα (1857) καὶ τὴν τοῦ Σοφοκλέους Οἰκονόμου (Ἀθῆναι 1861) ἔκδοσιν. Τινὰ δὲ τῶν περὶ νοερᾶς προσευχῆς ἐδημοσίευσεν ὁ Syrk u εἰς τὰ μετὰ θάνατον τοῦ Οὐσπένσκη.

καὶ μετάφρασιν θεολόγου, τοῦ βαθέως καὶ εὐρυχώρως ἐκμαθήσαντος τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἥθειεν εἶσθαι ἀτίμητον δῶρον διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους Χριστιανούς. Ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ Ἁγίου Παύλου, Ζωγράφου καὶ Χιλανδαρίου διεσώθησάν τινες μεταφράσεις Σλαβικαὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης οὐ τέλειαι, ποιήματα μερικῶν ἁγίων Πατέρων, λειτουργίαι, Πατερικὰ καὶ λοιπά. Ἐν τῷ Βατοπαιδίῳ καταδεικνύουσι τὴν μεγαλοπρεπῆ Παλαιὰν Διαθήκην Ἑλληνικὴν, μετὰ ζωγραφιῶν καὶ Ἱστοριῶν τῶν γεγονότων, καὶ ὠραῖον χειρόγραφον τῶν λόγων τοῦ Βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος φυλάττεται τὸ οὕτως ὀνομαζόμενον Εὐαγγέλιον Ἰωάννου τοῦ Καλυβίτου (χειρόγραφον τοῦ 12 αἰῶνος), ἐν ᾧ μετὰ ὁλοκλήρου τῆς Νέας Διαθήκης, γεγραμμένοι εἰσὶ διὰ τῆς πλέον λεπτῆς γραφίδος 20 στάσεις διαφορῶν περιλήψεων, δηλαδὴ οἱ ἐκλεκτοὶ λόγοι Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, πλήρης Νομοκάνων καὶ τ. λ. (ἐν τῷ τέλει καταχωρισμένοι εἰσιν 152 ἱατρικαὶ συνταγαί)¹. Ἐν τῷ Ἐσφιγμένῳ ἔλκει πρὸς ἑαυτὸ χειρόγραφον, Ἑρμηνεῖα Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν βίβλον τῆς Γενέσεως (in-folio, τοῦ 937 ἔτους). Αὐτόθι δὲ μετὰ τῶν αὐτοῦ συναδέλφων ὠραῖζεται ὁ Νομοκάνων in. — 4^ο, περίεργος διὰ τὴν ἀρθονίαν καὶ τὴν διασάφησιν τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν τῷ προλόγῳ τούτου τοῦ χειρογράφου λέγεται, ὅτι ἐπιθεώρησις καὶ διασάφησις ὅλων τῶν νόμων προελήφθη κατὰ τὴν διαταγὴν βασιλέως Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων. Ἐν τοῖς μοναστηρίοις Κουλουμουσιίου καὶ τοῦ Σιμωνοπέτρου². Περίεργά εἰσι τὰ ἀρχαῖα θεολειτουργούμενα βιβλία, χειρόγραφα μετὰ τῶν μουσικῶν χαρακτήρων (ἀλύσεων). Ὅμοίων τοιούτων χειρογράφων ὑπάρχει πλῆθος πολὺ! Δὲν εἶναι εὐάρεστον νὰ ἀπαντήσης, φέρ' εἰπεῖν, ἐν τῇ τῶν Ἰβήρων βιβλιοθήκῃ χειρόγραφον καὶ τέλειον λεξικὸν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Π. Ἀλεξανδρείας ἐν <τῇ> ἀλφαβητικῇ τάξει, σπουδαῖον καὶ διὰ τὸν φιλόλογον, καὶ διὰ θεολόγον; ἐν αὐτῷ ἀρκεταί, οὐκ ὀλίγαι, λέξεις ἑλληνικαὶ λίαν σύμφωνοι μετὰ τῶν Σλαβικῶν, παρδγμ: Κύβη=Κεραλή (Kubanie), κνίζειν=κατατέμνειν (Knuza razpírznar), φῶρ=ληστής (bopr), δρᾶξ=ἡ τῆς χειρὸς παλάμη (draka Kyuanar), Λῶπος=ἱμάτιον (unacmr) καὶ τ. λ. Ἐν τῇ αὐτῇ βιβλιοθήκῃ ὑπάρχει ἄλλο παρόμοιον ἄγαν παλαιὸν λεξικὸν γεγραμμένον

¹ Διεξοδικὴν περιγραφὴν τοῦ κώδικος ἐποίησατο ὁ μακ. ἀρχ. Δανιήλ Στεργιάδης Παντοκρατορινὸς ἐν Ἐκκλ. Ἀληθ. Δ'. 1884 σ. 216-219. Περί τοῦ Νομοκάνωνος βλ. τὴν γνώμην τοῦ Zach. von Lengenthal παρὰ Λάμπρφ (Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ ἁγίου Ὁρσους Ἑλλ. κωδίκων, Κανταβριγία 1895, τομ. Α' σ. 113.).

² Ἀεὶ οὕτω διὸ ἀφήκαμεν τὸν τύπον ὅπως ἀσφαλῶς προέρχεται κατὰ παρετυμολογίαν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρωτοκορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, ἐνῶ κατ' ἀλήθειαν εἶναι ἡ Σύμμωνος Πέτρα.

ἐπὶ μεμβράνης. Ἴδου οἰκόσημον ἐξ αὐτοῦ «*Βήμαρχος Καισαρεὺς ἐκ Καπαδοκίας σοφιστῆς*». Οὗτος ἔγραφε τὰς *Κωνσταντίνου τοῦ Βασιλέως* πράξεις ἐν βιβλίοις δέκα. — *Βυβλίον καὶ βιβλίον* διαφέρει· βυβλίον λέγεται τὸ ἄγραφον, βιβλίον δὲ τὸ γεγραμμένον. — *Σήθω* τὸ κοσκινίζω (πρὸςίβαγο). Ἐν τῷ λεξικῷ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἀναγινώσκεις: *Γότθοι* = γένος Ἀραβίας. *Γάλλοι* = οἱ ἀπόκοποι καὶ οἱ εὐνοῦχοι. *Οὐπὲ σαββάτων*: ἔθος εἶναι τῶν Ἑβραίων τὴν ἑβδομάδα μίαν ἡμέραν αὐτὴν καλεῖν. *Ἐφούδ*: δήλωσιν, ἢ λύτρωσιν σημαίνει. (Κατὰ τὴν γνώμην τινῶν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἐφούδ τοποθετημένος ἦν ἀδάμας, ὅστις ὅτε ἔλαμπεν ὥς ἀστραπή, προεμήνυε εὐχάριστον μέλλον, καὶ ὅτε ἐξέδιδε τὸ φυσικὸν αὐτοῦ φῶς προεγίνωσκεν ἀτυχίαν, ὅτε δὲ ἐσκοτίζετο προεφανερώνε θάνατον· ὅρα τὸν ἅγιον Κύριλλον). Δὲν θὰ ἀπορέσης εὐρίσκων εἰς τὸν χειρόγραφον Σλαβικὸν Ἀπόστολον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου, ὃν ἀντέγραψε *Μιχαὴλ μοναχὸς* τῆς Σκήτεως τῆς Ἀγίας Ἀννης ἐν ἔτει 1638 «ἐκ τοῦ διωρθωμένου βιβλίου τῶν ἀρχαίων Μεταφραστῶν *ῥεσάβων*», καὶ λέξεις καὶ συντάξεις καὶ ὁξείας μὴ ἐχούσας μηδεμίαν καταφρόνησιν». Τίνες οὗτοι, οἱ ἀρχαῖοι Μεταφρασταί; Καὶ τίνες οὗτοι οἱ πεπαιδευμένοι *ῥεσάβοι*; ... Πόσοι στοχασμοὶ ἀναπτύσσονται ἐν ταύτῃ τῇ εὐρέσει! ... Παρασιωπῶ ἐνταῦθα διὰ τὰ ὥραῖα χειρόγραφα τῆς νέας Διαθήκης καὶ τῶν Ψαλτηρίων, τῶν γεγραμμένων μὲ τὸν χρυσόν, καὶ ἀναγινωσκομένων μόνον κατὰ τὰς μεγάλας Νηστείας καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, περὶ τῶν τυλικταρίων τῶν Λειτουργιῶν, περὶ τῆς πληθύος ποιήσεων τῶν ἁγίων Πατέρων ἐν χειρογράφοις, περὶ πράξεων τῶν Συνόδων τῶν συγκροτηθεισῶν ἐν τῷ Ἀθῶνι, περὶ τῶν χρονολογιῶν τῶν τε Ἑλληνικῶν καὶ Σλαβικῶν. Ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τοῦ Ἀγίου Παύλου ὑπάρχει ἐξαίρετον πλήρες χειρόγραφον εἰς τὴν Σερβικὴν διάλεκτον — *χρονογράφος Γεωργίου τοῦ Ἀμαρτωλοῦ* — Εἰς μίαν σκῆτην ἠγόρασα περίεργον *χρονογράφον* εἰς τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν, ὃς ἀπαιτεῖ τακτοποίησιν καὶ βιάζεται εἰς τὸ φῶς¹. Περὶ τῶν Καταλόγων Πατριαρχῶν τῶν τεσσαροθρόνων καὶ τῶν αὐτῶν Μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν προσαρτικῶς (sic) μετὰ τῆς Ῥωσσίας κ.τ.λ. Καὶ ἐξακολουθῶ τὸν λόγον περὶ τῶν τοῦ Ἀθῶ ἐγγράφων. Ἡ πολυποίκιλος ἐκμάθησις αὐτῶν λίαν ἐστὶν ἐπίσημος διὰ τὸν θεολόγον. Ἐν πολλοῖς ἐξ αὐτῶν κατὰ γράμμα ἐκφράζονται τὰ δόγματα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἀδιακόπῳ αἰωνίᾳ ἐξακολουθήσει. *Τὴν ἀρχὴν πολλῶν γραμμάτων τῶν τε βασιλικῶν καὶ ἡγεμονικῶν δύναται τις νὰ τὰ ὀνομάσῃ συνοπτικὰ Σύμβολα τῆς Πίστεως*. Ὅλα τὰ Πατριαρχικὰ γράμματα ἐκδίδωσι τὴν βοώδη καὶ ἀρμονικὴν ἡχὴν κανόνων τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν ταῖς πνευματικαῖς δια-

¹ Δυστυχῶς εἰς τοὺς Σλαβικοὺς κώδικας — καὶ τοιοῦτους ἀριθμεῖ οὐκ ὀλίγους ἐκάστη μονὴ — οὐδεμίαν ἐδόθη ἀπ' ἀρχῆς προσοχή, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ μὲν τῶν σκητῶν ἐξηφανίσθησαν οὗτοι καθ' ὅλοκληρίαν, εἰς δὲ τὰς μονάς, ἐὰν σφύζωνται εἰσέτι τινές, κείνται παρημελημένοι! Ἡ Κυβέρνησις ἔχει καθήκον νὰ ἀποστείλῃ τῆς Σλαβικῆς γλώσσης καὶ Παλαιογραφίας εἰδήμονα, ἵνα περισυλλέξῃ καὶ καταγράψῃ πᾶν Σλαβικὸν μνημεῖον.

θήκαις ἀνθρώπων κοσμικῶν καὶ μοναχῶν ἁγίων ἐμφανίζονται καὶ Χριστιανικὴ ἔποψις εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς, καὶ ἡ συντριβὴ τοῦ πνεύματος διὰ τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου, καὶ ἡ στερεὰ ἐλπίς εἰς τὴν ἀθανασία, καὶ ἡ ἰδέα περὶ τῆς δυνατῆς μεταβάσεως τῶν ψυχῶν εἰς τὴν αἰωνιότητα, καὶ αἱ παρατάξεις τῶν μνημοσύνων ὑπὲρ τῶν Κεκοιμημένων, καὶ ἡ δύναμις τῆς Πίστεως διαταττούσης τοὺς ἀποθνήσκοντας κυρίους νὰ χαρίζωσι τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς δούλους καὶ δούλας καὶ τὰ αὐτῶν τέκνα. Διατυπώσεις τῶν Ἀγιορειτῶν οὐκ Ἐκκλησιαστικά, προσδιορίζουσιν τὴν αὐτῶν κατάστασιν, καὶ αἱ διατάξεις τῶν Ἑγυμένων, εἰσὶν ὄντως κάτοπτρα, ἐν αἷς ζωγραφοῦνται οἱ χιροκτῆρες τῆς μοναδικῆς ζωῆς. *Τὰ Πατριαρχικά καὶ Ἐπισκοπικά γράμματά εἰσι πολύτιμοι ὕλαι διὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν γεωγραφίαν καὶ τὴν ἱστορίαν.* Πόσοι Ἐπίσκοποι, Μητροπολίται, Πατριάρχαι, Τεσσαρόθρονοι¹ ὑπογράφονται ἐπ' αὐτῶν! Ἐπίστασαι καὶ τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον τῆς αὐτῶν ὑπάρξεως, καὶ τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν ἐν ταῖς πράξεσι τῆς Ἐκκλησίας. Πόσῃν πατρικὴν ἀγάπην καὶ φροντίδα εἶχον ἐκεῖνοι διὰ τὴν φύλαξιν τῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν οἰκονομίαν τῶν μοναστηρίων, ὁρῶντες ἐν αὐτοῖς *προπύργια τῆς Ὁρθοδοξίας!* Ποία εὐγλωττία ἐν τοῖς γράμμασι τῶν Πατριαρχῶν! Ἐκ στόματος τούτων τῶν Ἱεραρχῶν ἔρδρυσαν γλυκύτατοι καὶ γνωστικώτατοι λόγοι. Ἐν τοῖς αὐτῶν χαρτίοις φαίνονται καὶ ἡ πρακτικὴ παράδοσις, καὶ ἡ πραγματικὴ τάξις, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Μόνα ταῦτα τὰ χαρτία ἤθελον κλείσει στόματα πολλῶν φωνασκῶν τῆς Δύσεως, τῶν κατηγορούντων τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ἣν αὐτοὶ οὐκ ἐπίστανται. Ὑπογραφαὶ πολυαρίθμων Ἀρχιερέων ἐπὶ διαφόρων ἐγγράφων, τόσον χρήσιμοι διὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Στατιστικὴν, ἐσημειοῦντο, ἀλλ' οὐ πάντοτε. Καιρὸς καὶ δυνάμεις οὐκ ἐξήρκουν διὰ τὴν πολυποίκιλον καὶ πολύμοχθον ἀντιγραφὴν τῶν ἀρχαίων ἐγγράφων, ὀγκωδῶν, καὶ δυσαναγνώστων. Ὁρθὴ εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ παρῳδία: Εἷς οὐδεὶς!

Quid potui feci, faciunt meliora potentes.

Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, προτίθεμαι νὰ προβῶ εἰς τὴν κριτικὴν τακτοποίησιν τῶν ἐγγράφων, τῶν συλλεχθέντων παρ' ἐμοῦ ἐν τῷ Ἀθῶνι, πρὸς ἔκδοσιν αὐτῶν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀντιτύπων ἐξ αὐτῶν. Τοιοῦτος κόπος χρήζει καιροῦ, ὑπομονῆς, ἐπιμονῆς καὶ ἔτι κἄτι τι. Καὶ ἤδη διακοινῶ τοῖς ἀγαπῶσι μνησθῆναι ἡμέρας ἀρχαίας ἓνα σύντομον Κατάλογον τούτων τῶν ἐγγράφων. Τὰ ἔγγραφα, ὧν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ οὐ μέννηται ἐν τῷ καταλόγῳ ὅτι ὑπάρχουσι σημειώσεις κτλ., ἀντεγράφησαν πληρέστατα (ἅπαντῶ πρώτιστα εἰς ἐκάστην ἐνδεχομένην ἀντιλογίαν, ὅτι ὁ Κατάλογος οὐκ ἔστι βιβλίον

¹ Τὴν λέξιν ταύτην, ἣν δὲν ἔχει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν γλῶσσα, ἀφῆκα ἀνέπαφον, ἵνα ἐκκληματισθῇ καὶ παρ' ἡμῖν. Ἀνάλογά εἰσι τά: τετρακτὺς τῶν Πατριαρχῶν, τετράθρονος, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον δύναται νὰ σημάνη ὁ τέσσαρας ἔχων θρόνους.

καὶ ὁ πρόλογος πρὸς αὐτὸν δὲν εἶναι ἡ ἀκαδημαϊκὴ (sic) διάκρισις). Προστίθενται ὧδε ἔτι τῇ προσοχῇ καὶ τῇ κρίσει τῶν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν δύο (λιθόγραφοι) χάρται τῆς Ῥωσσίας, πιστῶς ἐξαχθέντες δι' ἐμοῦ ἀπὸ τοὺς χάρτας ἐξ ἑνὸς χειρογράφου τῆς ἐν Ἀθῶ μονῆς τοῦ Βατοπαιδίου, in — 4^ο μέγα¹. Τοῦτο τὸ χειρόγραφον ἐμπεριέχει ἐν αὐτῷ μόνον τὴν Γεωγραφίαν τοῦ *Πτολεμαίου*, τὸν *Περίπλουν* τοῦ Ἀριανοῦ, καὶ 17 κεφάλαια τῆς Γεωγραφίας τοῦ *Στράβωνος*². Οὐτ' ἔτος οὐτ' ὄνομα τοῦ γραφέως ἐν αὐτῷ δὲν ἐσημειώθησαν. Κρίνοντες ἐκ τῆς αὐτοῦ γραφῆς, ἡμεῖς παραπέμπομεν αὐτὸ πρὸς τὸν Β^{ον} αἰῶνα. Μετὰ τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Πτολεμαίου, ἀνυπερθέτως καταχωρημένοι εἰσὶν ἐν τῷ χειρογράφῳ οἱ ἀκόλουθοι σύγχρονοι αὐτῷ χάρται, βεβαμμένοι μὲ διάφορα χρώματα.

1. Τὰ τρία μέρη τοῦ κόσμου.	14. Λυβία, Κουβία, Ἀβυσσινία
2. Βρετανία.	μέχρι τῶν Σεληνιακῶν ὁρέων.
3. Ἰσπανία.	15. Μικρὰ Ἀσία.
4. Γαλλία.	16. Σαρματία Ἀσιατικὴ.
5. Ῥαιτία, Νοῖσηκὸν ³ , Παννονία.	17. Κολχίς, Καύκασος, Παρακαν-
6. Ἰταλία.	18. Συρία. [κασία]
7. Σαρδηνία, Σικελία.	19. Μεσοποταμία.
8. Σαρματία Εὐρωπαϊκὴ.	20. Ἀραβία, Περσικὸς κόλπος.
9. Δακία.	Σκυθία ἐντὸς τὸν Ἰμαϊκῶν
10. Μακεδονία.	ὁρέων.
11. Μαυριτανία Τιγγιτανικὴ.	21. Σηρικὴ, ἡγουν Κίνα.
12. Βόρειος Ἀφρική.	22. Ἀραία ⁴ ἄνω τῶν Ἰνδιῶν.
13. Μαρμαρική, Ἀφρική καὶ ἡ	23. Ἰνδία.
Αἴγυπτος.	24. Ἰνδία ἐκτὸς τοῦ Γάγγου.
	25. Ταπροβάνη νῆσος.

Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τούτων τῶν χαρτῶν ἐξήχθησαν δι' ἐμοῦ μόνον 8, οἱ παριστῶσι τὴν Ῥωσσίαν, τὰ Παραδουνάβια μέρη, τὸ Ὄρος τοῦ Ἀθωνοῦ μὲ τὴν αὐτοῦ περιφέρειαν, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Σκυθίαν μετὰ τῆς Κίνας. Εἰς τὴν ἐρώτησιν, διατί νὰ μὴ σηκώσω ὅλους; ἀπαντῶμεν:

Κατὰ τὴν πρώτην ἔποψιν εἰς τοὺς λιθογραφημένους χάρτας ἕκαστος θέλει παρατηρήσει, ὅτι τὰ γράδα ἐπ' αὐτῶν εἰσι σεσημειωμένα λανθασμένως. Ὅπως τοὺς εὗρον ἐν τῷ κειμένῳ, οὕτω καὶ τοὺς ἐσχεδιάσα. Ὅποι καθά-

¹ Οἱ χάρται οὗτοι δὲν ὑπάρχουσιν εἰς τὸ χειρόγραφον, ἐξ οὗ ἀντεγράφησαν ταῦτα.

² Ἐμνημονεύσαμεν ἄνωτέρω τῆς πανομοιότυπου ἐκδόσεως τῶν χαρτῶν τούτων ὑπὸ τοῦ L a n g l o i s.

³ Ἰως Μοισικὸν ἢ Μυσιακόν.

⁴ Ἰσ. Ἀρία.

πτεται τὰς ὀνομασίας τῶν τόπων, οὗτοί εἰσι γεγραμμένοι ἀπαραλλάκτως πρὸς τὰ τοῦ κειμένου, ἀλλὰ μὲ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς ἐμῆς γραφίδος, ἔξαιρέσει τόπων τινῶν διὰ τὰς ὀνομασίας ἐν τῷ στομίῳ τῆς Βόλγας, αἱ ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ κειμένου διὰ τὴν ἔνδειξιν τῆς τῶν χαρτῶν γραφῆς. Οἱ τοῦ Βατοπαιδίου χάρται εἰσὶν ἄγαν περίεργοι. Ἄνευ ἀμφιβολίας αὐτοὶ ἀντεγράφησαν ἐξ ἄλλων ὁμοίων χαρτῶν συγχρόνως μετὰ τῆς ἀντιγραφῆς ὅλου τοῦ χειρογράφου. Ἡ σύγκρισις αὐτῶν μετὰ τῶν τοῦ Πτολεμαίου θέλει πιστώσει, ἐὰν σύμφωνά εἰσι ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα τὰ τοῦ Πτολεμαίου, ἢ οὐχί· ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει ταῦτα εἰσὶν ἄξια προσοχῆς καὶ ἐρεῦνης.

Ἀρχιμανδρίτης ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ ΟΥΣΠΕΝΣΚΗΪ

Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΩΝ ΑΘΩΝΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ
ΤΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΗ

ΚΩΔΙΞ ΙΩΑΣΑΦΑΙΩΝ (ΕΝ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΙΟΙΣ ΑΘΩ)

(ἀριθ. 55 διαστ. 0,250×0,175), 8^{ον} σ. 102.

Καταλογικὸς δείκτης ἐγγράφων, τῶν σωζομένων ἐν ταῖς Μοναῖς
τοῦ Ἀγίου Ὁρους Ἀθῶ

Συνταχθεὶς Ῥωσσοῖσι

ὑπὸ

Ἀρχιμανδρίτου ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΟΥΣΠΕΝΣΚΟΥ

καὶ ἐκδοθεὶς ἐν Πειρουπόλει

ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ τυπογραφείῳ τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἐκπαιδεύσεων

1847

Μεταφρασθεὶς δὲ ἐκ τοῦ Ῥωσσοῦ¹

ὑπὸ

ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΒΑΤΟΠΑΙΔΙΝΟΥ

Ἐν Βατοπαιδίῳ 1868».

¹ Σημ. Τὸ Ῥωσσοικὸν καὶ Ῥωσσία πανταχοῦ ἐγράφη διὰ μικροῦ ρ. Οὐδεμιᾶς σημειώσεως ὑπαρχούσης ἐν τῷ χειρογράφῳ πᾶσαι αἱ ὑπὸ τὸ κεῖμενον τεθεῖσαι εἰσὶ τῆς χειρὸς τοῦ ἐκδότου.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ
ΦΥΛΑΤΤΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΙΣ, ΣΚΗΤΑΙΣ
ΚΑΙ ΚΕΛΛΙΟΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΑΘΩ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ Ιος.

Τυπικά τῶν Μοναστηρίων καὶ Σκήτεων τοῦ Ἁγίου Ὁρους ᾽Αθω.¹

- 1) 972. *Τυπικὸν* κεχαραγμένον ὑπὸ τῶν ἁγιορειτῶν καὶ ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Τοιμισχῆ.
«Χρῆναι τοιγαροῦν ὑπειλήφμεν, ὥς εἶγε ἄρα τί (6480, Πρωτάτον).
συμβαίη δεόμενον ἐπιδιορθώσεως».
- 2) 1076. *Τυπικόν*, ἐπικυρωμένον ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μο- (6554, Πρωτάτον).
νομάχου. Σεπτεμβρίου
«Αὐτοκρατορικῆς τῷ ὄντι καὶ θείας καὶ βασιλικω- ἰνδικτ. 4).
τάτης φρενός».
- 3) 1313. Ὁρισμὸς τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ Πρώτου τοῦ Ἁγίου (6821, Ἰβήρων)
Ὁρους ὑπὸ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατρι-
άρχου ἐκτιθέμενος ἐν τῷ Χρυσοβούλλῳ Ἀνδρονίκου
Ἀγγέλου τοῦ Κομνηνοῦ².
«Πάση μὲν νοητῇ κτίσει καὶ αἰσθητῇ».
- σ. 19 4) 1394. *Τυπικὸν ὑποχρεώσεων τῶν τοῦ ᾽Αθω Μοναστηρίων*
πρὸς τὸν Πρῶτον τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐγκεχαραγμέ-
νον ὑπὸ τῆς ἐν ᾽Αθῶ Συνόδου, ὑπὸ τὴν προεδρίαν
τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης Μητροπολίτου Γαβριήλ, καὶ
ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἀντωνίου.
«Τιμιώτατοι πατέρες οἱ τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν (6902, Πρωτάτον)
διάγοντες». Μαΐου ἰνδικτ. 2).
- 5) 1406. *Τυπικὸν* δοθὲν τοῖς ἁγιορείταις ὑπὸ Μανουὺλ τοῦ (6914, Ἰβήρων
Παλαιολόγου. Ἰουνίου ἰνδικτ. 14).
«Καὶ ἱατροὶ δὲ ἄρα λοιμοῦ τοῖς σώμασιν ἐπισκή-
ψαντος».

¹ Τὰ χειρόγραφα εἰσι κατακεχωρισμένα ὧδε ἐν τάξει χρονολογικῇ ἀρχόμενα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα· δηλοῖ δὲ ὁ μὲν δεύτερος πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀριθμὸς τὴν ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως χρονολογίαν, ὁ δὲ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς σελίδος τὸ σωτήριον ἔτος.

² Εἶναι Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος ὁ Γέρων. Τὰ Τυπικά πάντα ὁμοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ph. Meyer τῷ 1894 (βλ. ἄνωτ.).

- σ. 20 6) 1573. *Τυπικὸν* κεχαραγμένον ὑπὸ τῆς ἐν τῷ Ἁθῶ Συνό- (7083, Λαύρα
δου, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας Σειπετμ. ἰνδικτ. 3)
Πατριάρχου Σιλβέστρου, καὶ ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τοῦ
τῆς Κωνσταντινουπόλεως *Πατριάρχου Ἱερεμίου*.
«Ἐπειδὴ τῆς ἡμῶν μετριότητος τὴν πρὸς δύσιν».
- 7) 1783. *Τυπικὸν* τὸ δοθὲν τοῖς ἀγιορεῖταις ὑπὸ τοῦ Πα- (1783, Ἰβήρων,
τριάρχου *Γαβριήλ*. Μετὰ Χριστόν)
«Ἐχρῆν μὲν πάσαι τεθεῖσθαι καὶ ἐκκεκρίσθαι
Ὅρους».
- 8) 1759. *Τυπικὸν* τῆς Σκήτεως τοῦ ἁγίου *Δημητρίου* τῆς (Σκήτη ἁγ. Δημη-
ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ Βατοπαιδίου. μητρίου, Ἰουλίου
«Ἡ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ Βατοπαιδίου». 15, 1759).
- 9) 1839. *Τυπικὸν* τῆς Σκήτεως τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ. (1839 Σ.Π. Ἡλιοῦ,
«Πολλάκις καὶ ἰδιαιτέρως». Ἀγούστου 26).
- 10) 1843. *Τυπικὸν* τῆς Σκήτεως τῆς ἁγίας Ἀννης ἐπικυρω- (Σ. ἁγ. Ἀννης
μένον ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως 1843).
Γερμανοῦ. (Ἐσημειώθη ἡ περίληψις αὐτοῦ).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2^{ος}.

**Αἱ διαθῆκαι καὶ ὁδηγίαι τῶν τοῦ Ἁθῶ
ἡγουμένων τοῖς αὐτῶν Μοναστηρίοις.**

- 11) 971. Ἡ Διατύπωσις τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἁθω- (6477, Λαύρα).
νίτου.
«Πατέρες καὶ ἀδελφοὶ... ἐπειδὴ ἐγὼ ὁ ταπεινός».
- 12) 971. Τοῦ αὐτοῦ *Τυπικόν*, ἥτοι κανονικόν. (6477, Λαύρα).
«Οἱ τὸν μονότροπον τοῦ μονήρους βίου δρόμον».
- 13) 1152. Λυίταξις Νεοφύτου, ἡγουμένου τῆς μονῆς τοῦ (6660,
Δοχειαρίου. (Ἐλλείπει τὸ τέλος) Δοχειαρίου).
«Ὡνιόν τι χρῆμα ὁ θάνατος καὶ μέγα τοῖς
ἀνθρώποις πρὸς τὰ κρείττω».
- σ. 21 14) Διατύπωσις καὶ ὑπόδειξις τοῦ βίου... παραδο- (Χιλανδαρίου, τοῦ
θεῖσα ὑπὸ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ταπεινοῦ Σάββα 13 αἰῶνος).
μοναχοῦ. (Εἰς τὴν ἀντιγραφὴν τούτου τοῦ τυπι-
κοῦ ἐφυλάχθη ὀρθογραφία τοῦ κειμένου Σερ-
βιστί).
«Ὡραῖα, ὡς τῷ Θεῷ εὐάρεστα καὶ πρὸς τὴν ὑμε-
τέραν οὐχ ἦττον κεκτημένα ὠφέλειαν, ὥ ἐν Κυ-
ρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ

- τέκνα πνευματικά». (Μετάφρασις ἐκ τοῦ Σερβικοῦ).
- 15) 12... Τοῦ αὐτοῦ τυπικόν, σωζόμενον εἰς τὸ ἐν ταῖς Καρυαῖς ὀνομαζόμενον κελλίον τυπικαρεῖον. (τοῦ 13 αἰῶνος Κελλίον. τυπικαρεῖον).
- 16) 1363. Διαθήκη τοῦ τῆς Λαύρας ἡγουμένου Ἰακώβου Πρηκάρη, (ἐσημειώθη ἡ περίληψις). (1363, Λαύρα).
- 17) Διαθήκη, τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου Ἱερεμίου, διὰ τὸ οἰκοδομηθὲν παρ' αὐτοῦ Μ. Σταυρονικήτα. (νεώτερον τοῦ 7054. Σταυρονικήτα).
- «Καὶ τὸ τοῖς ἄλλοις μὲν πᾶσιν ἁγίοις».
- 18) 1608. Διαθήκη Ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ Μακαρίου διὰ τὸ ἑαυτοῦ κελλίον, τὸ εὕρισκόμενον ἐν τοῖς ὄριοις τῆς Λαύρας (ἐσημειώθη ἡ περίληψις). Σημειώσεις. Τὰ ἀρχαιότερα, καλλιώτερα ἀντίγραφα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διατυπώσεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐν μεμβράναις δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Πρωτάτου καὶ ἐν Μοναστηρίοις Λαύρα, Βατοπεδίου, Δοχειαρίου, (πρόσθες καὶ λοιπαῖς).

σ. 22

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 3ος.

Πιττάκια Βασιλέων τῶν Ἑλλήνων¹.

- 19) 997. Πιττάκιον Βασιλείου, τοῦ βασιλεύσαντος μετὰ τὸν Ἰωάννην Τσιμισχὴν δοθέν Νικολάῳ πρωτοσπαθαρίῳ κριτῇ τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν ἀναφορὰν Ἰωάννου. Ἰβήρος τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς Μ. τῶν Ἰβήρων διὰ τὴν γῆν τῆς μονῆς τοῦ Πολυγύρου. «Ὁ εὐλαβέστατος μοναχὸς Ἰωάννης ὁ Ἰβήρ».
- 20) Πιττάκιον Ἀλεξίου Κομνηνοῦ πρὸς τὸν Πατριάρχην Νικόλαον περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ Πατριάρχου. (Ἰβήρων).
- «Πάτερ Ἁγιε καὶ Οἰκουμενικὲ Πατριάρχα οἶδας, ὅτι ἐντολὴν ἔδωκεν ὁ Θεός».

¹ Πιττάκια ὀνομάζοντο κυρίως τὰ εἰς διάφορα σέκρετα ἢ ὑπουργεῖα πρὸς τε τὸν πατριάρχην καὶ τὰς ἄλλας ἀνωτέρας τοῦ Κράτους ἀρχὰς ἀποστελλόμενα διατάγματα, καὶ διαφέρουσι τῶν χρυσοβούλλων καὶ σιγιλλίων καὶ κατὰ τοῦτο, ὅτι ἦσαν διὰ κηροβούλλου σεσημασμένα. Κατὰ τὸν Εὐστάθιον τὸ Ὀμηρικὸν «πτυκτός πίναξ» ἐρμηνεύοντα: «Πιττάκιον δὲ ἰδιωτικώτερον (φαμέν) διὰ τὸν τρόπον καὶ αὐτὸ τῆς πτύξεως. Ὡς γὰρ ἡ δέλτος διὰ τὸ δελτωτὸν σχῆμα, οὕτω πιττάκιον διὰ τὸ τετραγωνίζεσθαι πτυσσόμενον, ὁμοίως πως τῇ τῆς χυτῆς πίττης σχηματισμῷ» (Παρεκβ. εἰς Ἰλιάδος Ζ' σ. 633, 40).

- 21) Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐκ παντοίων δοσιμάτων καὶ ἐπιρροῆς τῆς τε πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ἀρχῆς.
«Θεσπίζομεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς εἶναι τὸ Ἅγιον Ὁρος ἐλεύθερον».
- 22) 1081. *Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τὸν Πατριάρχην Νικόλαον περὶ τῆς ποιμαντικῆς νουθεσίας μοναχῶν τινων, καταταραττόντων τὰ τοῦ Ἁθω Μοναστήρια.* (5589).
«Σκοπὸς ἐτέθη τῇ Οἰκουμένῃ».
- 23) Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς τὸν πρῶτον τοῦ Ἁγίου Ὁρους Παρίωνα ἐν τούτῳ, ἵνα μὴ ἀπέρχωνται οἱ Ἁγιορεῖται ἄνευ τῆς ἀδείας αὐτοῦ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.
«Χωρὶς εἰδήσεώς σου».
- 24) Τοῦ αὐτοῦ, πρὸς πάντας τοὺς Ἀγιορεῖτας περὶ τῆς πνευματικῆς σημασίας τοῦ Ἁγίου Ὁρους.
«Πατέρες ἅγιοι. . . οἶδατε, ὅτι καθάπερ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ βασιλίσσα τῶν πόλεων»¹.
- 25) 1116. *Τοῦ αὐτοῦ διάλυσίς τῳ Πρώτῳ Γαβριὴλ νὰ προσκαλῇ εἰς τὸν Ἁθῶνα τοὺς πλησιεστέρους ἐπισκόπους διὰ χειροτονίαν Ἱερομονάχους καὶ Ἱεροδιακόνους.* (6626).
«Ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἵνα ἡ ἐλευθερία τοῦ Ὁρους».
- 26) *Πιττάκιον βασιλέως (ὄνομα λείπει) πρὸς τὸν τῆς Θεσσαλονίκης κριτὴν Σιφιλῖνον.* (Φεβρ. Δοχειάριον περὶ Ἰνδικτ. 12).
«Πρώην μὲν πρόσταξιν ἐδεξάμην».

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 4 ος.

Χρυσόβουλλα, Σιγίλλια καὶ Διατάξεις τῶν Βασιλέων, Δεσποτῶν καὶ Σεβαστοκρατόρων Ἑλλήνων.

ο. 24

- 27) 885. *Σιγίλλιον βασιλέως Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, ἐν (6393, Πρωτάτον).*
τούτοις, ἵνα μηδεὶς ἐκ τῶν λαϊκῶν ἐν οὐδενὶ ἀνη-

¹ Ἡ γνησιότης τῶν Βασιλικῶν τούτων πιττακίων ὡς καὶ τῶν κατωτ. Πατριαρχικῶν διαβάλλεται μετὰ τῆς ὅλης Διηγέσεως τῆς δημοσιευθείσης τελευταῖον, τὸ τρίτον, ὑπὸ τοῦ Meyer (Die Haupturkunden κ.τ.λ. σ. 163-184). Παρασκευάζων κριτικὴν τῆς Διηγέσεως ἔκδοσιν, εἶδον τῷ 1927 καὶ τὰ πιττάκια τὰ φυλαττόμενα ἐν τῷ σιδηροφράκτῳ κιβωτίῳ τοῦ Πρωτάτου· σφίζεται ἐν μόνον (τὸ ὑπ' ἀρ. 21) ἐν δυσὶν ἐπὶ περγαμηνῆς ἀντιγράφοις περιέχουσιν ἐν συνεχείᾳ καὶ ἕτερον ἄσχετον πρὸς τὴν Διήγησιν ἔγγραφο, καὶ τὸ μὲν εἶναι τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, τὸ δὲ ἐκ τούτου ἀντίγραφον τοῦ ΙΕ'.

συχῇ τοὺς ἀναχωρητὰς τοῦ ᾠθω. (Ὑπάρχει σημείωσις).

«Τοὺς τὸν ἐρημικὸν βίον ἐλομένους».

- 28) 911. *Σιγίλλιον βασιλέως Λέοντος τοῦ σοφοῦ περὶ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀναχωρητῶν ἐκ τῶν στενοχωριῶν τοῦ Ἀθωνικοῦ μεγάλου Μοναστηρίου Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ.* (6419, Πρωτάτον).
«Πάσης παρενοχλήσεως».
- 29) 945. *Χρυσόβουλλον Ῥωμανοῦ καὶ Κωνσταντίνου, ἐπικυροῦν τὰ ἄνωθι εἰρημένα Σιγίλλια.* (6453, Πρωτάτον Αὐγ. 3 Ἰνδικτ. 7).
«Τὸ ταῖς ἀγαθαῖς πράξεσιν ἐπακολουθεῖν».
- 30) 946. *Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, δοθὲν τῷ ἐν Θεσσαλονίκῃ Μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου Προδρόμου.* (6454, Ἰθήρων).
- 31) 958. *Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων, τῆς ἐπονομαζομένης ᾠθω.* (6466, Ἰθήρων).
- 32) 960. *Χρυσόβουλλον Ῥωμανοῦ, δοθὲν τῷ Ἀθωνικῷ Μοναστηρίῳ Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ, διὰ 40 ἐγκατοίκους.* (6468, Ἰθήρων)
σ. 25 Σημείωσις. Ἐν τούτῳ τῷ χρυσοβούλλῳ μνημονεύεται ἤδη περὶ τῶν Σλάβων Βουλγάρων ὡς καὶ τῆς αὐτῶν ἀποκαταστάσεως ἐν τῷ Ἀθωνικῷ χωρίῳ Ἱερισσῷ.
- 33) Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, καταχωρηθὲν ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου — περὶ τῆς ἀρχῆς ἐν τῇ Λαύρᾳ.
«δεσπόζεσθαι μεθ' ἡμᾶς τὴν τοιαύτην Λαύραν».¹ Λαύρα.
- 34) 970. *Χρυσόβουλλον Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ περὶ τοῦ Τιμίου ξύλου καὶ περὶ τῆς κάρας Βασιλείου τοῦ Μεγάλου προσενεχθέντων τῇ Λαύρᾳ.* (6478, Λαύρα. Μαΐου Ἰνδικτ. 9).
«Εἰς τὸν περὶ τὰς τοῦ ἀμπελῶνος ἀρχάς».
- 35) 980. *Χρυσόβουλλον Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου περὶ τῆς ἐνώσεως πρὸς τὸ μοναστήριον τῶν Ἰβήρων μονῶν: τοῦ Λεοντίου ἐν Θεσσαλονίκῃ,* (6488, Ἰθήρων).

¹ Δυστυχῶς τὸ χρυσόβουλλον οὗτ' ἐν ἀντιγράφῳ ἐσώθη, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον κτιτορικὸν τῆς Λαύρας.

Ἰωάννου τοῦ Κολοβοῦ ἐν Ἱερισσῷ καὶ τοῦ Κλή-
μεντος ἐν τῷ ᾠθῷ.

- 36) 1041. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγῶνος, δοθὲν (6549, Ἰβήρων).
τῇ μονῇ τοῦ ᾠθῷ, ἥτοι τῶν Ἰβήρων, περὶ δια-
φόρων κτημάτων τούτου τοῦ Μοναστηρίου.
- 37) 1046. Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου (6554, Πρωτάτου).
ἐπικυροῦν τὸ δεύτερον τυπικὸν τοῦ Ἁγίου
ᾠρους (ἐν ἀρχῇ σειραὶ τινες ἐξέλειπον, εἴτα
ἀναγινώσκεται):
«εἰς τὸ αὐτὸ στασιάζοντες καὶ τὴν φίλην εἰρήνην».
- σ. 26 38) 1052. Χρυσόβουλλον σιγίλλιον ¹ Κωνσταντίνου τοῦ Μο- (6560, Λαύρα
νομάχου, περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ βασιλικοῦ ὑπαλ- Ἰουνίου Ἰνδικτ. 5).
λήλου—πραιποσίτου ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος καὶ ἐπὶ τοῦ
κανικλίου—ἐπιτρόπου τῆς Λαύρας.
«Καὶ εὐλαβεστάτων Μοναχῶν».
- 39) Χρυσόβουλλον Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, (Λαύρα).
δοθὲν τῇ Λαύρᾳ, ἐν τούτῳ, ἵνα ὀνομάζεται τὸ
τοῦ ᾠθῷ ᾠρος ᾠγιον. (Ἐγὼ οὐκ εἶδα
τοῦτο τὸ ἔγγραφο).
- 40) 1057. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ τοῦ Νεωτέρου περὶ χρη- (6565, Λαύρα.
ματικῆς βοηθείας τῇ Λαύρᾳ. Ἰανουαρίου
«Οἱ τὸν ψυχικὸν σταδιοδρομοῦντες ἀγῶνα». Ἰνδικτ. 10).
- 41) 1060. Χρυσόβουλλον τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ (6568, Λαύρα
Δούκα ὑποχρεώσεων τῶν τε ἐγγείων καὶ πολιτικῶν.
«Καλὸν μὲν καὶ τὸ τὴν ῥίζαν φυτεῦσαι τοῦ
ἀγαθοῦ».
- 42) 1071. Σιγίλλιον Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένητος δοθὲν τῷ μο- (6579, Καρα-
ναστηρίῳ τοῦ Καρακάλλου. (ἐγὼ οὐκ εἶδον αὐτό). κάλλου).
- 43) 1076. Χρυσόβουλλον Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου περὶ (6586, Ἰβήρων
τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων (τὴν πρῶ- Ἰουλίου Ἰνδικτ. 2).
την σειρὰν οὐ δυνατὸν ἀναγνῶσαι).
«φροντιστήριον ἱερὸν κατὰ τὸ μέγα ᾠρος».
- 44) 1081. Χρυσόβουλλος γραφὴ Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου. (6589, Λαύρα
Ἐν τούτῳ τῷ ἔγγράφῳ διαλύεται ἡ φιλονεικία τῆς Ἰνδικτ. 4).
Λαύρας μετὰ Θεοδώρου τοῦ Αἰχμαλώτου περὶ

¹ Οὕτω καὶ κατωτέρω λαμβανομένου ἐπιθετικῶς τῆς λ. χρυσόβουλλον. Πρβλ. Acta
et Diplom. II σ. 21: Χρυσόβουλλον σιγίλλιον Νικηφόρου τοῦ Βοτανιάτου.

- τινων ἐπιμάχων τόπων πρὸς ὄφελος τῆς πρώτης.
 σ. 27 «... τὴν ἐν Θεσσαλονίκη Δουκικὴν διεῖπεν ἀρχήν».
- 45) 1087. Χρυσόβουλλον ᾽Αλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, δοθὲν μα- (6595, Λαύρα
 γίστρῳ Λέοντι τῷ Κεφαλίνῳ διὰ τὰ κτήματα ᾽Ινδικτ. 7).
 Μεσολίμνου ἐγγὺς τῆς Θεσσαλονίκης.
 «Ἐφθασεν ἡ βασιλεία μου».
- 46) 1090. Χρυσόβουλλος γραφὴ ᾽Αλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ εἰς (6598, Λαύρα. Αὐ-
 τὰ κτήματα τῆς Λαύρας. γούσιον ᾽Ινδικτ. 7).
 «Τῆς ὑπὲρ τῶν ἱερῶν φροντιστηρίων ἱερᾶς προ-
 μηθείας».
- 47) Χρυσόβουλλον ᾽Αλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ |
 48) Χρυσόβουλλον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ᾽Ιωάννου | περὶ τοῦ (Λαύρα).
 Ὁρθοδόξου Λατινικοῦ μοναστηρίου ἐν ᾽Αθῶ,
 ὀνομαζομένου ᾽Αμαλφινοῦ, οὗ τὰ ἐρεῖπια καὶ ἕως
 τοῦ νῦν φαίνονται¹. (Ἐγὼ οὐκ εἶδον ταῦτα τὰ
 ἔγγραφα).
- 49) 1259. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ Δούκα, ᾽Αγγέλου, Κομνη- (6767, Λαύρα.
 νοῦ Παλαιολόγου διὰ τὰ κτήματα τῆς Λαύρας. ᾽Ιανουαρίου
 «Καὶ τοῖς ἄλλοις μὲν πᾶσι». ᾽Ινδικτ. 2).
- 50) 12... Τοῦ αὐτοῦ | διὰ τὰ κτήματα τοῦ μ. ᾽Εσφιγμένου (67... ᾽Αγιος
 51) 12... Τοῦ αὐτοῦ | » τοῦ ἁγίου Παύλου. Παῦλος).
 «Καλὴ μὲν καὶ στρατιωτικὴ φάλαγξ». (67... ᾽Εσφιγμένου).
- 52) 1276. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τοῦ Ξηροποτάμου. (6784, Ξηροποτάμ.
 ᾽Αρχὴ ἡμίσβυστος, ἐν ταῖς πρώταις δύο σειραῖς ᾽Ινδικτ. 4).
 φαίνονται 28 λέξεις· «καλλινίκων τεσσαράκοντα
 σ. 28 οὕτω πως ἐπικεκλημένη».
- 53) 12... Τοῦ αὐτοῦ χρυσόβουλλον, δοθὲν Δημητρίῳ Μου- (67... Δοχειαρίου).
 ρίνῳ διὰ τὰ χωρία: ᾽Ερμηλίαν, Κράββατον, ᾽Αν-
 τιγόνην καὶ λοιπά, ἐγγὺς τῆς Θεσσαλονίκης.
 (᾽Εσημειώθη ἡ περίληψις).
- 54) 1280. Χρυσόβουλλον ᾽Ανδρονίκου περὶ τῶν κτημάτων (6791, ᾽Ιβήρων.
 τῆς Μονῆς τῶν ᾽Ιβήρων ἡ ἀρχὴ ἐχάθη. ᾽Ιουνίου
 «Τὸ μετόχιον τὸ μελισσουργεῖον». ᾽Ινδικτ. 11).

¹ Ὁ πύργος μόνον σφύζεται εἰς 2 1/2 ὥρων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Λαύρας κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν εἰς Καρεᾶς ἄγουσαν. Πρὸ ἐτῶν ἐσφύζετο καὶ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τοῦ πύργου Λατινικὴ, νῦν μόνον ἡ θέσις δείκνυται. Εἰς τὸ ἄνω γωνιαῖον ἄκρον ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἐγκεχάραται ὁ Ῥωμαϊκὸς μονοκέφαλος αἰτός. Ἡ μονὴ διελύθη μετὰ τὸ ἐν ἔτει 1052 ἐπελθὼν σχίσμα τῆς Δυτ. Ἐκκλησίας καὶ ἔκτοτε προσηρτήθη αὕτη μετὰ τῆς περιοχῆς τῇ Λαύρᾳ.

- 55) 1284. Τοῦ αὐτοῦ, περὶ τῆς ἀφιερώσεως αὐτοῦ τῷ (6792, Φιλοθέου.
Μοναστηρίῳ Φιλοθέου τῆς δεξιᾶς Ἰωάννου τοῦ Ἰουλίου
Χρυσοστόμου. Ἰνδικτ. 12).
«Παῖδες Ἑλλήνων ἀσεβεῖς».
- 56) 1287. Τοῦ αὐτοῦ, περὶ τῶν κτημάτων τοῦ Μ. Φιλοθέου (6795, Φιλοθέου.
ἐν τῇ νήσῳ Θάσῳ. Ἀπριλ. Ἰνδικτ. 15).
«Πᾶς μὲν ὅστις καὶ προσάγειν θελήσειε τοῦ Θεοῦ
καὶ Λόγου».
- 57) 1287. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων Μ. ὑπεραγίας Θεο- (6795, Φιλοθέου.
τόκου, τοῦ εὐρισκομένου περὶ τὰ Στυλάρια.¹ Ἀπριλ. Ἰνδικτ. 15).
(Ἑσημειώθη ἡ περίληψις).
- 58) 1289. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων Μ. τοῦ Ζωγράφου (6797, Ζωγράφου.
(Ἐπάρχει σημειώσεις). Αὐγούστου
Ἰνδικτ. 2).
«Ἐπειδὴ καὶ νῦν οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος».
- 59) 1298. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς Λαύρας. (6806, Λαύρα).
σ. 29 «Ἐπειδὴ μὲν τοὺς κόσμου τε καὶ ἐν τῷ κόσμῳ
χωρήσαντας».
- 60) 1302. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ (6810, Βατοπαί-
Βατοπαιδίου. διον ἢ 6800 Ἰου-
«Καὶ τοὺς μὲν τὰ πρῶτα βάρθρα πηξαμένους». λίου Ἰνδικτ. 15).
- 61) 1302. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ (6810, Ξηροποιάμ
Ξηροποιάμου. Αὐγούστου
«Τὰ ὅσα τῇ τοῦ κρείττονος». Ἰνδικτ. 13).
- 62) 1310. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολό- (6818, Ἰβήρων.
γου περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τῶν Ἰβήρων. Αὐγούστου
«Καὶ Βασιλεῖ δὲ ἄρα. κ.τ.λ.» Ἰνδικτ. 8).
- 63) 1311. Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου περὶ τῶν κτημάτων (6820, Ῥωσσικόν.
τῆς Μονῆς τοῦ Ῥωσσικοῦ. Σεπτεμβρίου).
«Οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος διακειμένη
σεβασμία τῶν Ῥώσσιων μονῇ».
- 64) 1322. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ (6830, Κουτλουμ.
Ἀλνπίου, ἐν τῷ Ἄθῳ (Κόπια). (Ἐπάρ. περιλ.) Ἰνδικτ. 5)
- 65) 1324. Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, (6832, Βατοπαιδ).
περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου
ἐν τῇ πόλει τῆς Βεῤῥδοίας οἰκοδομηθείσης ὑπὸ

¹ Εἶναι τὰ ἐπὶ Θράκης Στυλάρια παρὰ τὴν νῦν Κομοτινὴν κείμενα, ἅπερ ἀπετέλουν ἐπισκοπὴν. Πλησίον ὑπάρχει ἡ λίμνη τῆς Ἀπολλωνιάδος (βλ. Ἱστορίαν Ἀσκητισμοῦ τόμ. Α' σ. 99 (Θεσσαλονίκη 1929)).

τοῦ Σεβαστοῦ Θεοδώρου Σαρανδηνοῦ, καὶ ἀσφαλισθείσης κτήμασιν, ἅτινα ὁ Ἀνδρόνικος ἐχαρίσατο τούτῳ τῷ Σεβαστῷ διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ.

«Τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λόγιον».

- σ. 30 66) 1325. Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ Νεωτέρου, περὶ τοῦ κτήματος τῆς Μ. τοῦ Ζωγράφου ἐπὶ τοῦ Στρυμῶνος τοῦ ἐπιλεγομένου Πρέβιστα. (Ὑπάρχει σημείωσις). (6833, Ζωγράφου Ἰουλίου Ἰνδικτ. 8).
- 67) 1325. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ Ζωγράφου. (Ὑπάρχει σημείωσις). (6834, Ζωγράφου Σεπτεμ. Ἰνδικτ. 9).
- 68) 1326. Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς Μ. τοῦ Φιλοθέου. «Ἐπειδὴ ὁ περιπόθητος ἀνεψιὸς τῆς βασιλείας μου». (6835, Φιλοθέου Ὀκτωβρίου Ἰνδικτ. 10).
- 69) 1328. Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου, περὶ διαφόρων κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ Ζωγράφου. (Ὑπάρχουσι σημειώσεις). (6836, Ζωγράφου Μαρτ. Ἰνδικτ. 11).
- 70) 1327. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου. «Ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Μιχαὴλ ὁ Ἀσάνης». (6836, Ζωγράφου Σεπτεμβρίου Ἰνδικτ. 11).
- 71) 1329. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς Λαύρας. (Ὑπάρχει σημείωσις). (6837, Λαύρα. Ἰανουαρίου Ἰνδικτιῶνος 12).
- 72) 1326. Τοῦ αὐτοῦ περὶ διαφόρων κτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπαιδίου. (6837, Βατοπαίδ. Μαΐου Ἰνδικτ. 12).
- σ. 31 73) 13... Κόπια, ἀπὸ τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ Ἀνδρονίκου διὰ τὴν μονὴν τοῦ Καρακάλλου (δυσανάγνωστος, ὅμως ὑπάρχει σημείωσις). (68.. Καρακάλλου).
- 74) 13... Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ Ξενοφῶντος. (68.. Ξενοφῶντος).
- 75) 1342. Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου διὰ τὸ χωρίον Χάνδαξ. (6850, Ζωγράφου. Ἰανουαρ. Ἰνδ. 10).
- «Ἐπειδὴ πρὸ ὀλίγου ἐξητήσατο».

- 76) 1342. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τοῦ *Ζωγράφου*. (Ἐσημειώθη μόνον περίληψις). (6850, *Ζωγράφου*. 'Ιανουαρ. 'Ινδ. 10).
- 77) 1343. Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ *Δοχειαρίου*. (6851, *Δοχειαρίου*. Μαΐου 'Ινδ. 11).
«Ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει τοῦ Ἀθῶ».
- 78) 1342. Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν κτημάτων τῆς *Λαύρας* (συντομώτερον ὀλίγον). (6851, *Λαύρα*. Δεκεμβρίου 'Ινδ. 11).
«Πολλοὶ γεγόνασι τῶν τοῦ Σωτῆρος ἐντολῶν πληρωταί».
- 79) 1344. Ἰωάννου τοῦ *Παλαιολόγου χρυσόβουλλον*, διὰ τὸ τοῦ *Βατοπαιδίου Μετόχιον Προσόριον*. (Ἐσημειώθη μόνον ἡ περίληψις). (6852, *Βατοπαιδ*. Αὐγούστου 'Ινδ. 12).
«Ἐπεὶ οἱ Μοναχοὶ τῆς κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος».
- 80) 1344. *Χρυσόβουλλον* Ἰωάννου τοῦ *Παλαιολόγου*, διὰ τὸ χωρίον *Μαρμαρηνὸν* κατὰ τὸν *Στρυμόνα*, ἀφιερωθὲν τῇ μονῇ τοῦ *Ζωγράφου* παρὰ τοῦ *Γ. Στρασιμήρου Πιγκέρνους*, τοῦ βασιλέως τῶν *Βουλγάρων*. (6853, *Ζωγράφου* 'Οκτ. 'Ινδ. 13).
«Ἐπεὶ ὁ Πιγκέρνης τοῦ ὑψηλοτάτου βασιλέως τῶν *Βουλγάρων*».
- 81) 1344. Τοῦ αὐτοῦ *Χρυσόβουλλον*, δι' οὗ αὐτὸς δωρεῖται τὸ χωρίον *Ζίχναν* εἰς τὸν αὐτοῦ πιστὸν στρατοπεδάρχην *Ἰωάννην Χοῦμνον* εἰς διαδοχικὴν κληρονομίαν. (Ἐσημειώθη σύντομος περίληψις). (6853, *Φιλοθέου*. Νοεμβρίου).
- 82) 1346. Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς *Λαύρας*. (6854, *Λαύρα*. Αὐγούστ. 'Ινδ. 14).
«Ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ».
- 83) 1349. Τοῦ αὐτοῦ *Χρυσόβουλλον*, δι' οὗ χαρίζει αὐτὸς *Δημητρίῳ Δεβλησινῶ* χρηματικὸν κέρδος ἐκ τῶν ἐσοδημάτων τοῦ χωρίου τῆς *Ἐρμηλίας*. (Ἐσημειώθη μόνον ἡ περίληψις). (6858, *Δοχειαρίου*. 'Οκτωβρίου. 'Ινδ. 3).
«Ἐπεὶ ἐδωρήσατο ἡ βασιλεία μου».
- 84) 1351. Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὴν γῆν *Πατρικόνος* ἐκ 2400 μοδίων, ἀφιερωθεῖσαν τῷ μεγάλῳ Ἀδνουμιάστῳ *Κατσαρᾷ*. (Ἐσημειώθη μόνον ἡ περίληψις). (6859, *Δοχειαρίου* 'Ιανουαρ.).
- 85) 1351. *Χρυσόβουλλον* Ἰωάννου *Κατακουζηνοῦ*. (6859, Ἰβήρων 'Ιουλ. 'Ινδ. 4).
- 86) 1351. Τοῦ αὐτοῦ περὶ διαφόρων κτημάτων τῆς μονῆς τῶν *Ἰβήρων*. (6859, Ἰβήρων).
«Ἐπεὶ οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἀθῶ».

- 87) 1354. *Κόπια Χρυσοβούλλου Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* (6862, Ῥωσ. κοῦ).
διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ Ῥωσσοικοῦ.
«Ἡ ἐκ Θεοῦ βασιλεία μου».
- 88) 1355. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* διὰ τὸ (6863, Φιλοθέου.
κτήμα τῆς μονῆς τοῦ Φιλοθέου ἐν τῇ νήσῳ τῆς Μαΐου Ἰνδικτ. 7).
Λήμνου.
«Βασιλικῆς ἄρα καὶ σπουδῆς ἐπαινουμένης καὶ
καλῶς ἐχούσης σκέψεως».
- 89) 1355. *Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ Δοχεια-* (6864, Δοχειαρίον
ρίου. Σεπτεμ. Ἰνδικτ. 9).
«Οὐδὲν οὕτως ἴδιον πέφυκεν εἶναι».
- 90) 1356. *Κόπια, ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου Ἰωάννου τοῦ Παλαιο-* (6864,
λόγου διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ Καρακάλλου. Καρακάλλου).
- 91) 1357. *Κόπια ἐκ τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοῦ βασιλέως* (6865, Παντοκράτ.
περὶ τοῦ μοναστηρίου Ῥαβδούχου ἐν τῷ Ἀθῶ. Ἀπριλ. Ἰνδικτ. 10).
(Ἐσημειώθη περίληψις).
- 92) 1357. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* διὰ (6865, Ἐσφιγμέν.
τὸ κτήμα τοῦ Ἐσφιγμένου ἐν τῷ Δογγῶ. Αὐγούστου
«Ἐπεὶ οἱ ἐνασκούμενοι ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἀθῶ».
- 93) 1357. *Τοῦ αὐτοῦ περὶ διαφορῶν κτημάτων τῆς Μονῆς* (6865, Ἰθήρων,
τῶν Ἰθήρων. (Ἐσημειώθη περίληψις). Αὐγούστ. Ἰνδ. 10).
- 94) 1356. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* περὶ (6865, Βατοπαίδ.
διαφορῶν κτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπαι- Σεπτεμβρίου
δίου. (Ὑπάρχει σημείωσις). Ἰνδικτ. 10).
- 95) 1356. *Χρυσόβουλλος ὁρισμὸς τοῦ αὐτοῦ, δι' οὗ παραχω-* (6865, Βατοπαίδ.
ρεῖται τῷ Βατοπαιδίῳ δικαίωμα ἔχειν θαλασσοπό- Σεπτεμβρίου).
ρον πλοῖον χωρητικότητος ἕως 700-ων μοδίων. Ἰνδικτ. 10).
«Ἡ βασιλεία μου τὸν παρόντα χρυσόβουλλον
ὁρισμὸν αὐτῆς ἀπολύει».
- 96) 1364. *Σιγίλλιον Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ Τραπεζουν-* (6873, Λαύρα.
τίου, δοθὲν τῷ τῆς Θεοτόκου Μοναστηρίῳ, τῷ Δεκεμβ. Ἰνδικτ. 3).
εὕρισκομένῳ ἐν τῷ Ὄρει Μελά.
«Ἐν πᾶσιν, οἷς τὸ παρὸν ἡμῶν εὐσεβὲς ἐπιδεί-
κνυται Σιγίλλιον».
- 97) 1366. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, δοθὲν* (6874, Διονυσίου.
τῷ τοῦ Προδρόμου Μοναστηρίῳ τῷ ἐν Ἀθῶ, τῷ Αὐγούστου
ἐπονομαζομένῳ Νέα πέτρα, διὰ τὸ κτήμα ἐν τῇ Ἰνδικτ. 4).
νήσῳ τῆς Λήμνου. (Ἐσημειώθη περίληψις).

σ. 35

- 98) 1375. Χρυσόβουλλον Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τοῦ Τραπεζουντίου διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς μονῆς τοῦ Διονυσίου. (6883, Διονυσίου).
«Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. κ.τ.λ.»
- 99) 1378. Χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου δοθὲν τῷ Ῥαδοσλάβῳ καὶ τῆς τέκνοις αὐτοῦ, Ἀβραδιά δύο χωρία πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης, μίτι καὶ Νεοχώρι. (6887, Ἀγ. Παῦλος Νοεμβρίου).
«Ἐπεὶ Σαμπίας ὁ Ῥαδοσλάβος ἀνέφερεν».
- 100) 1394. Χρυσόβουλλον Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου περὶ διαφορῶν κτημάτων τῆς Μ. τοῦ Παντοκράτορος. (Ῥάφει σημειώσεις). (6902, Παντοκράτ. Ἰανουαρίου Ἰνδικτ. 2).
«Οἱ ἐν τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος».
- 101) 1396. Τοῦ αὐτοῦ, διὰ τὸ κτῆμα τοῦ αὐτοῦ Μοναστηρίου εἰς τὴν νῆσον Λήμνον. (6904, Παντοκράτ. Ἰανουαρίου Ἰνδ. 4).
«Ἐπειδὴ οἱ μοναχοί».
- 102) 1404. Χρυσόβουλλον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου περὶ ἀπαλλαγῆς τῆς Λαύρας ἐκ τῆς εἰσφορᾶς δεκάτων ἐκ τινῶν κτημάτων, κατὰ συνέπειαν ἐπισκέψεως τούτου τοῦ Μοναστηρίου ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ. (6912, Λαύρα. Αὐγούστου Ἰνδικτ. 12).
«Εἰ μὲν ἀπ' ἀρχῆς ἐτήρει τοῦ υἱοῦ τὴν ἐντολὴν ὁ ἀνθρῶπος».
- 103) 1405. Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου διὰ τὰ χωρία Ἀβραμίτι καὶ Νεοχώρι, ἀφιερωθέντα ὑπὸ τοῦ Ῥαδοσλάβου εἰς τὴν Μονὴν τοῦ ἁγίου Παύλου. (Ῥάφει σημειώσεις). (6913, Ἅγιος Παῦλος. Ἰουνίου Ἰνδ. 1).
- 104) 1407. Τοῦ αὐτοῦ διὰ τὸ κτῆμα τοῦ ἁγίου Παύλου Παλαιοχωρί, ἐν τῇ Κασσάνδρᾳ. (6915, Ἅγιος Παῦλος. Ἰουνίου Ἰνδ. 1).
«Ἐπεὶ πρὸ καιροῦ τινος ἐδωρήσατο ἡ βασιλεία μου».
- 105) 1407. Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ἐν μοναχοῖς Ἰωάσαφ¹, δοθὲν τοῖς Μοναστηρίοις Παντοκράτορος ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῆς Λαύρας, Βατοπαιδίου, Ξηροποτάμου καὶ τοῦ ἁγίου

¹ Οὐχ ὁ Παλαιολόγος γενόμενος μοναχὸς ἐπωνομάσθη Ἰωάσαφ, ἀλλ' ὁ Κατακουζηνὸς (βλ. Ἱστορίαν Ἀσκητισμοῦ Α' σ. 94 καὶ 121 ε') ὡς καὶ ὁ Ἰωάννης Οὐγκλεσης τῆς Σεργίας (βλ. Νερούτσον: Ὁ βασιλεὺς μοναχὸς Ἰωάσαφ, ἐν Νέα Ἡμέρα Τεργέστης 1^η/25 Ἰουλίου 1891 ἀφ. 87).

σ. 36

Παύλου ἐν τῷ ᾽Αθῶ. (ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐν 5. Πρωτοτύποις), ἐπὶ δικαιώματι νὰ λαμβάνωσι τὰ δέκατα ἐκ τῶν βασιλικῶν κτημάτων ἐν τῇ Κασσάνδρᾳ. (Σύντομος περίληψις).

«Ὁ τῆς μεγάλης πόλεως ἄρχων, ὅλος ἀγαθὸς ὢν, ἄρχὴν ἐδημιούργησεν ἄνθρωπον ὡς ἀθάνατον».

- 106) 1407. *Πρόσταγμα Δεσπότην ᾽Ανδρονίκου*; διὰ τὴν γῆν τοῦ ᾽Ρωσικοῦ Μοναστηρίου ἐν τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου. (6915, ᾽Ρωσικόν).

«Οἱ κύριοι τῆς βασιλείας μου».

- 107) 1408. *Χρυσόβουλλον ᾽Ιωάννου τοῦ Παλαιολόγου*, διὰ τὰ μετόχια τῆς Μονῆς τοῦ Διονυσίου. (6916, Διονυσίου Ἀγίουστου Ἰνδικτ. 1).

«Ἐπεὶ οἱ εἰς τὸ μονύδριον τοῦ κυρ. Διονυσίου».

- 108) 1409. *Βασιλικὸν πρόσταγμα* διὰ τὸ κτῆμα τοῦ ἁγίου Παύλου ἐν Κασσάνδρᾳ. (6917, ἁγ. Παῦλος).

«Οἱ ἐνασκούμενοι τῇ κατὰ τὸ ᾽Αγιον ᾽Όρος».

- 109) 1414. *Χρυσόβουλλον Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου*, διὰ τὸ κτῆμα τῆς Μονῆς Βατοπαιδίου Χαουηλῆ (sic) τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου. (6922, Βατοπαίδ. Ἀγίουστου Ἰνδικτ. 7).

«Ὁ τιμιώτατος ἐν μοναχοῖς κύρ ᾽Αθανάσιος».

- 110) 1414. *Πρόσταγμα* διὰ τὸ κτῆμα τῆς Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου ᾽Αμαριανά. (6923, Δοχειαρίου Δεκέμβ. Ἰνδικτ. 8).

«Οἱ ἐνασκούμενοι τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ Δοχειαρίου».

σ. 37

- 111) 1419. *Πρόσταγμα Δεσπότην ᾽Ιωάννου* διὰ τὰ κτήματα τοῦ ᾽Αγίου Παύλου, ᾽Αθραμίτι καὶ Νεοχωρί. (6928, ᾽Αγιος Παῦλος. Σεπτεμβρίου). (Ἐσημειώθη περίληψις).

- 112) 1436. *Χρυσόβουλλον ᾽Ιωάννου τοῦ Παλαιολόγου* διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ ᾽Αγίου Παύλου, ἐν τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου (Συντετμημένον). (6945, ᾽Αγιος Παῦλος. Σεπτεμβ. Ἰνδικτ. 15).

«Αἱ κατὰ τὸ ᾽Αγιον ᾽Όρος τοῦ ᾽Αθῶ σεβάσμαι Μοναί».

- 113) 1456. *Χρυσόβουλλον ᾽Αλφόνσου, βασιλέως ᾽Αραγωνίας, Σικελίας, Βαλεντίας, ᾽Ιερουσαλήμ. Οὐγγαρίας κ.τ.λ.* δοθὲν τῇ Μονῇ τοῦ Βατοπαιδίου καὶ παντὶ τῷ ᾽Αγίῳ ᾽Όρει. (Διὰ τοὺς πειρατάς). Λατινιστί: «Alfonsus Dei Rex Arragoniae, Siciliae et ctr». (Βατοπαίδιον).

- 114) 1462. *Πρόσταγμα Δημητρίου Δεσπότη τοῦ Παλαιο-
λόγου περὶ τῆς καταργήσεως τοῦ καπελίου ἐν
τῷ τῆς Ἀθήνων μετοχίῳ τοῦ Ἁγίου Παύλου.
«Ἐπειδὴ οἱ ἐν τῇ σεβασμῖα Μονῇ τοῦ Ἁγίου
Παύλου».* (6970, Ἁγιος
Παῦλος. Ἰουλίου
Ἰνδικτ. 10).
- 115) *Χρυσόβουλλον σιγίλλιον (ὄνομα λείπει)
ἐπικυροῦν πνευματικὴν διαθήκην μοναχοῦ τινος
Ἀθανασίου, ἐν ᾗ αὐτὸς ἀφιεροῖ τῇ τοῦ Ἀθω
Λαύρᾳ, τὸ ἑαυτοῦ Μοναστήριον ἐν τῇ Καλαμα-
ρίᾳ, πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης.
«Εἰδὲ στρατιώτης ὄπλοις περιφραξάμενος ἑαυτόν».* (Ἀπριλίου, Λαύρα.
Ἰνδικτ. 15).
- 116) *Πρόσταγμα (ὄνομα λείπει) διὰ τὴν γῆν τῆς Μο-
νῆς . . . τοῦ Ἐσφιγμένου, πέριξ τῆς Ρενδίνης,
ἐκ 2000 μοδίων.
«Ἐπειδὴ οἱ Μοναχοὶ τῆς κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος
τοῦ Ἀθω διακειμένης σεβασμ. Μονῆς».* (Ἐσφιγμένου.
Σεπτεμβρίου
Ἰνδικτ. 12).
- σ. 38 117) *Σιγίλλιον σεβαστοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Κο-
μνηνοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ξηρο-
ποτάμου τὰ εὐρισκόμενα ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς
Ἱερισσοῦ. (Ἐσημειώθη περίληψις).* (Ξηροποτάμου).
- 118) 1775. *Μετάφρασις τοῦ χάτ - σεριφίου, ἐκδοθέντος ἐν
ἔτει 1775 μηνὶ Δεκεμβρίῳ διὰ τὰ κτήματα τῆς
Μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου, Ἀχιανοῦ καὶ Πατρύκη.
«Ἐνδοξότατε καὶ σοφώτατε».* (Ἐσφιγμένου).
- 119) 1194. *Ὁθ. Ἐτερον Βασιλικὸν πρόσταγμα ἀπολυθὲν
κατὰ τὸ 1194 ἔτος περὶ τῶν ἰδίων κτημάτων.* (1194, Ἐσφιγμέ-
νου. Τουρκοῖς).
- 120) *Πρόσταγμα (ὄνομα λείπει) διὰ τὸ κτῆμα Φε-
βρουαρίου τὰ Ἀμαριανά, πωληθὲν τῇ Μονῇ τοῦ
Δοχειαρίου ὑπὸ τοῦ μεγάλου Δομεστίκου Δημη-
τρίου τοῦ Παλαιολόγου διὰ 600 ὑπέρπυρα.
«Ἐπεὶ ἀνηνέχθη τῇ Βασιλείᾳ μου».* (Δοχειαρίου.
Ἰνδικτ. 13).

Πλασιτόγραφα χρυσόβουλλα.

- 121) 924. *Δύο ἀντίγραφα χρυσόβουλλα βασιλέως Ῥωμανοῦ
τοῦ Γερροντιέρου περὶ τῆς ἀνακαινίσεως τῆς Μ.
τοῦ Ξηροποτάμου καὶ περὶ τοῦ τιμίου Ξύλου¹.
Ταῦτα τὰ ἀντίγραφα ἀντιλέγουσι τὸ ἐν τῷ ἄλλῳ.* (6432,
Ξηροποτάμ.).

¹ Τὸ περίφημον τοῦτο χρυσόβουλλον ἐξεδόθη θάκισ (ζητεῖ ἐν βιβλιογρ. τοὺς ἀριθμ. 1778 (Βάρσκι), 1778 (Δαπόντες), 1780 (Χριστοφόρος), 1838 (Οἰκονόμος),

- σ. 36
- Παύλου ἐν τῷ ᾽Αθῳ. (ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐν 5. Πρωτοτύποις), ἐπὶ δικαιώματι νὰ λαμβάνωσι τὰ δέκατα ἐκ τῶν βασιλικῶν κτημάτων ἐν τῇ Κασσάνδρᾳ. (Σύντομος περίληψις).
 «Ὁ τῆς μεγάλης πόλεως ἄρχων, ὅλος ἀγαθὸς ὢν, ἀρχὴν ἐδημιούργησεν ἄνθρωπον ὡς ἀθάνατον».
- 106) 1407. *Πρόσταγμα Δεσπότης Ἀνδρονίκου;* διὰ τὴν γῆν τοῦ Ῥωσικοῦ Μοναστηρίου ἐν τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου. (6915, Ῥωσικόν).
 «Οἱ κύριοι τῆς βασιλείας μου».
- 107) 1408. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου,* διὰ τὰ μετόχια τῆς Μονῆς τοῦ Διονυσίου. (6916, Διονυσίου Αὐγουστος Ἰνδικτ. 1).
 «Ἐπεὶ οἱ εἰς τὸ μονύδριον τοῦ κυρ. Διονυσίου».
- 108) 1409. *Βασιλικὸν πρόσταγμα* διὰ τὸ κτῆμα τοῦ ἁγίου Παύλου ἐν Κασσάνδρᾳ. (6917, ἁγ. Παῦλος).
 «Οἱ ἐνασκούμενοι τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος».
- 109) 1414. *Χρυσόβουλλον Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου,* διὰ τὸ κτῆμα τῆς Μονῆς Βατοπαιδίου Χαουηλῆ (sic) τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου. (6922, Βατοπαίδ. Αὐγουστος Ἰνδικτ. 7).
 «Ὁ τιμιώτατος ἐν μοναχοῖς κύρ Ἀθανάσιος».
- 110) 1414. *Πρόσταγμα* διὰ τὸ κτῆμα τῆς Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου Ἀμαριανά. (6923, Δοχειαρίου Δεκέμβ. Ἰνδικ. 8).
 «Οἱ ἐνασκούμενοι τῇ σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ Δοχειαρίου».
- σ. 37
- 111) 1419. *Πρόσταγμα Δεσπότης Ἰωάννου* διὰ τὰ κτήματα τοῦ ἁγίου Παύλου, Ἀβραμίτι καὶ Νεοχωρί. (6928, Ἅγιος Παῦλος. Σεπτεμβρίου).
 (Ἐσημειώθη περίληψις).
- 112) 1436. *Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου* διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Παύλου, ἐν τῇ νήσῳ τῆς Λήμνου (Συντετμημένον). (6945, Ἅγιος Παῦλος. Σεπτεμβ. Ἰνδικτ. 15).
 «Αἱ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος τοῦ ᾽Αθῳ σεβάσμαι Μοναί».
- 113) 1456. *Χρυσόβουλλον Ἀλφόνσου, βασιλέως Ἀραγωνίας, Σικελίας, Βαλεντίας, Ἱερουσαλήμ. Οὐγγαρίας* κ.τ.λ. δοθὲν τῇ Μονῇ τοῦ Βατοπαιδίου καὶ παντὶ τῷ ἁγίῳ Ὅρει. (Διὰ τοὺς πειρατάς). Λατινιστί: «Alfonsus Dei Rex Arragoniae, Siciliae et ctr».

- 114) 1462. *Πρόσταγμα Δημητρίου Δεσπότου τοῦ Παλαιο-
λόγου περὶ τῆς καταργήσεως τοῦ καπελίου ἐν
τῷ τῆς Λήμνου μετοχίῳ τοῦ Ἀγίου Παύλου.
«Ἐπειδὴ οἱ ἐν τῇ σεβασμῷ Μονῇ τοῦ Ἀγίου
Παύλου».* (6970, Ἅγιος
Παῦλος. Ἰουλίον
Ἰνδικτ. 10).
- 115) *Χρυσόβουλλον σιγίλλιον (ὄνομα λείπει)
ἐπικυροῦν πνευματικὴν διαθήκην μοναχοῦ τινος
Ἀθανασίου, ἐν ἧ αὐτὸς ἀφιεροῖ τῇ τοῦ Ἀθω
Λαύρα, τὸ ἑαυτοῦ Μοναστήριον ἐν τῇ Καλαμα-
ρία, πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης.
«Εἰδὲ στρατιώτης ὄπλοις περιφραζάμενος ἑαυτόν».* (Ἀπριλίον, Λαύρα.
Ἰνδικτ. 15).
- 116) *Πρόσταγμα (ὄνομα λείπει) διὰ τὴν γῆν τῆς Μο-
νῆς. . . . τοῦ Ἐσφιγμένου, πέριξ τῆς Ῥενδίνης,
ἐκ 2000 μοδίων.
«Ἐπειδὴ οἱ Μοναχοὶ τῆς κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος
τοῦ Ἀθω διακειμένης σεβασμ. Μονῆς».* (Ἐσφιγμένου.
Σεπτεμβρίου
Ἰνδικτ. 12).
- σ. 38 117) *Σιγίλλιον σεβαστοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Κο-
μνηνοῦ διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ξηρο-
ποτάμου τὰ εὐρισκόμενα ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς
Ἱερισσοῦ. (Ἐσημειώθη περίληψις).* (Ξηροποτάμου).
- 118) 1775. *Μετὰφρασις τοῦ χάτ - σεριφίου, ἐκδοθέντος ἐν
ἔτει 1775 μηνὶ Δεκεμβρίῳ διὰ τὰ κτήματα τῆς
Μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου, Ἀχιανοῦ καὶ Πατρίκη.
«Ἐνδοξότατε καὶ σοφώτατε».* (Ἐσφιγμένου).
- 119) 1194. *Ὁθ. Ἐτερον Βασιλικὸν πρόσταγμα ἀπολυθὲν
κατὰ τὸ 1194 ἔτος περὶ τῶν ἰδίων κτημάτων.* (1194, Ἐσφιγμέ-
νου. Τουρκιστ).
- 120) *Πρόσταγμα (ὄνομα λείπει) διὰ τὸ κτῆμα Φε-
βρουαρίου τὰ Ἀμαριανά, πωληθὲν τῇ Μονῇ τοῦ
Δοχειαρίου ὑπὸ τοῦ μεγάλου Δομεστίκου Δημη-
τρίου τοῦ Παλαιολόγου διὰ 600 ὑπέρπυρα.
«Ἐπεὶ ἀνηνέχθη τῇ Βασιλείᾳ μου».* (Δοχειαρίου.
Ἰνδικτ. 13).

Πλαστίγραφα χρυσόβουλλα.

- 121) 924. *Δύο ἀντίγραφα χρυσόβουλλα βασιλέως Ῥωμανοῦ
τοῦ Γεροντιότερου περὶ τῆς ἀνακαινίσεως τῆς Μ.
τοῦ Ξηροποτάμου καὶ περὶ τοῦ τιμίου Ξύλου¹.
Ταῦτα τὰ ἀντίγραφα ἀντιλέγουσι τὸ ἐν τῷ ἄλλῳ.* (6432,
Ξηροποτάμ.).

¹ Τὸ περίφημον τοῦτο χρυσόβουλλον ἐξεδόθη θάκισ (ζῆται ἐν βιβλιογρ. τοὺς ἀριθμ.
1778 (Βάρσκι), 1778 (Δαπόντες), 1780 (Χριστοφόρος), 1838 (Οἰκονόμος),

- 122) 1356. Χρυσόβουλλα Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου διὰ τὸ Μον. τοῦ Καλλιγράφου ἐν τῷ Ἀθῶ. (6864, Δοχειαρίου).
 123) 1407. Χρυσόβουλλα Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου διὰ τὸ Μοναστήριον Σκαμανδρητὸν ἐν τῷ Ἀθῶ¹. (6915, Κωνσταμονίτου).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 5ος.

σ. 39

Πρακτικά καὶ Βακουφλαμέδες.

Α'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων.

- 124) 1104. Πρακτικὸν Ἀνδρονίκου, ἄγαν παλαιὸν μήκους 3 πήχεις πλάτος 1 πήχυν. (Ὑπάρχει σημείωσις). (6612, ἐνωρίτερον) Ἰβήρων. Ἀγούσ. Ἰνδικτ. 5 ἢ 15].
 125) 1104. Κόπια πρακτικοῦ Ἰωάννου Σεβαστ. Κομνηνοῦ. μήκους 10 πηχῶν, συγκριθέν μετὰ τοῦ κειμένου ὑπὸ τινος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων. (Ὑπάρχει σημείωσις). (6612, *ibidem* Ἰανουαρίου).
 126) 1116. Δύο ἀντίγραφα πρακτικῶν κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. (6626, *ibidem*).
 127) Πρακτικὸν Ἰωάννου Βατάτση πρωτοβίβλου, λίαν μακρὺ. (Ὑπάρχει σημείωσις). (*Εἰς... Ἀπριλίου Ἰνδικ. 7. *ibid.*).

1856 (Müller), 1857 (Lingenthal), 1865 (Migne), 1881 (Σακελλίων), 1926 (Εὐδόκιμος Ξηροποταμηνός, ὅστις ὑποστηρίζει λίαν τολμηρῶς τὴν γνησιότητα). Πρῶτος διέβαλεν αὐτὸ ὡς πλαστὸν Ἀμφιλόχιος ὁ Φιλοθεΐτης (βλ. Ἀνατ. Ἀστέρια Κ' σ. 309-11), εἶτα ὁ Θεοδώρητος, ὁ Φρεαρίτης, ὁ Γεδεὼν κλπ., περὶ οὐδενὸς ἐγγράφου ἐγένετο τοσοῦτος πάταγος, ἀλλ' ἀνωφελῆς τοῖς ἀγιορείταις.

¹ Αἱ μοναὶ Δοχειαρίου καὶ Κωνσταμονίτου ἀπ' αἰῶνων ἐρίζουσι περὶ τῆς περιοχῆς, ἐν ᾗ ἔκειτο ἡ πάλαι τοῦ Καλλιγράφου μονή, τὸ σπουδαιότερον ἡ πρώτη τεκμήριον ιδιοκτησίας παρουσιάζει τὸ ἀνωτέρω χρυσόβουλλον τοῦ *Ι. Παλαιολόγου*, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ ὡς γνησίον ἐξηνέχθη καὶ ἡ τελευταία ὑπὲρ αὐτῆς γνωμοδότησις τῶν καθηγητῶν τοῦ πανεπιστημίου Παπούλια καὶ Τριανταφυλλοπούλου (1928). Ὁ γέρων Ἱερόθεος Δοχειαρίτης τῷ 1929 ἐκδούς ὅλα τὰ σχετικὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης (Τὸ μονύδριον τοῦ Καλλιγράφου) ἀπέδωκε πολλὴν ἢ μᾶλλον τὴν πᾶσαν σπουδαιότητα εἰς τὸ χρυσόβουλλον, (σ. 50-52), οὗ καὶ ἀπλῆ ἀνάγνωσις πείθει ἕκαστον περὶ τῆς τολμηρᾶς κιβδηλίας. Καὶ ἡ ἀνάγνωσις δὲ ἐν πολλοῖς χωλαίνει ἐνταῦθα, π.χ. ἀντὶ «χρυσόβουλλον λόγον» ἐξέδωκεν ὁ γέρων Ἱερόθεος «γόγγυσιν;» καὶ ἀντὶ τοῦ: λόγος, ἔχει «γός;» καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Κάλλιον ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιμ. Κτενᾶ τὸ χρυσόβουλλον τοῦτο ἐν τῷ Δ' τόμῳ τῆς Ἐπετηρίδος (Ἀθῆναι 1927) σ. 295-297. Ὁ κ. Κτενᾶς κατωτ. (σ. 298-300) δημοσιεύει ἕτερον χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ, ὃθεν ἀπέρρευσε, ὡς φαίνεται, καὶ τὸ ἀνωτέρω, (ἥτοι μετεβλήθησαν τὰ ὀνόματα μόνον π.χ. ἀντὶ Καλαμαρία ἐγγράφη Καλλιγράφου κ.τ.τ.). Τὰ λεγόμενά μου ἐνταῦθα περὶ πλαστότητος στηρίζονται ἐπὶ τῆς γνώμης τοῦ Οὐσπένσκη καὶ τῶν ἀνωτέρω ἐσωτερικῶν ἐνδείξεων. Ἵνα καταδειχθῇ ἡ πλαστότης πλήρης, ἀπαιτεῖται αὐτοψία διὸ ὡς πρὸς τοῦτο ἐπέχω ν' ἀποφανθῶ ὀριστικῶς καὶ ἐκπεφρασμένως.

- 128) Πρακτικὸν Σεβαστ. Τρύφωνος Κεδρηνοῦ ὁρφα- (Ἔτος.... Ἀπριλ.
νοτρόφου. (Ὑπάρχει σημείωσις). Ἰνδικ. 14 *ibid.*.)
- 129) Σημείωσις: Ὑπάρχουσιν, ἔτι πρακτικὰ Λέοντος
τοῦ Καλογνώμονος, Πρωτοσεβαστοῦ Περγαμηνοῦ.
- 130) Κόπια συγκριθεῖσα μετὰ τοῦ κειμένου ὑπὸ τοῦ
τῆς Ἱερισσοῦ Ἐπισκόπου Βασιλείου.

Β'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου.

- 131) Πρακτικὸν Κωνσταντίνου Σεβαστοῦ Περγα- (Ἐσφιγμένου).
μηνοῦ. (Ὑπάρχει σημείωσις).
- α 40 132) Κόπια πρακτικοῦ Γεωργίου Φαρισαίου, συγκρι-
θεῖσα μετὰ τοῦ κειμένου ὑπὸ τοῦ τῆς Ἱερισσοῦ
ἐπισκόπου Ἰακώβου. (Ὑπάρχει σημείωσις ὑπάρ-
χουσιν ἔτι σημειώσεις ἐκ 4 Πρακτικῶν).
- 133) 1582. Βακουφλαμές, μετάφρασις ἐκ τοῦ ὀθωμανικοῦ εἰς (1582, Ἰθέρων).
τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. (Ὑπάρχει σημείωσις).

Γ'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου.

- 134) Πρακτικὸν πρωτοβίβλου. (Ὑπάρχει σημείωσις). (Ἀπριλ. Δοχειαρ.
Ἰνδικτ. 9.).
- 135) Πρακτικὸν Μανουὴλ Χαρερίου. (Ὑπάρχει ση- (Ἰουλίου Ἰνδ. 7).
μείωσις).
- 136) 1409. Πρακτικὸν Παύλου καὶ Γεωργίου. (Σχεδὸν ὅλον (6917, Μαῖον
ἀντεγράφη). Ἰνδικτ. 9).

Δ'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ξενοφώντος.

- 137) 1300. Πρακτικὸν Σεβαστοῦ... (Σχεδὸν ὅλον ἀντε- (6808, Ξενοφώντος
γράφη). Μαρτ. Ἰνδικτ. 13).
- 138) 13... Πρακτικὸν Φαρισαίου ἐποχῆς Ἀνδρονίκου τοῦ (68... *ibid.*)
νεωτέρου. (Σχεδὸν ὅλον ἀντεγράφη).
- 139) Σημείωσις: Ὑπάρχουσιν ἔτι δύο Πρακτικά, τοῦ
Σεβαστοῦ Δημητρίου καὶ Λέοντος τοῦ Καλο-
γνώμονος. Σημειωμένα εἰσὶ σχεδὸν τὰ αὐτὰ
κτήματα.

α. 41 Ε'. Διὰ τὰ κτήματα τῆς Μονῆς τοῦ Ζωγράφου.

- 140) Πρακτικὸν Περγαμηνοῦ. (Σχεδὸν ὅλον ἀντε- (Μαῖον, Ζωγράφ.
γράφη). Ἰνδικτ. 3).
- 141) Πρακτικὸν Φαρισαίου. (Ἀντεγράφη ὅλον). (Δεκεμβ. *ibid.*
Ἰνδικτ. 1).

- 142) 976. Ὁθ. Βακουφλαμές διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ Γρηγορίου. Μετάφρασις ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. (Ἀντεγράφη ὅλον). (976. Γρηγορίου Τουρκισί).
- 143) 976. Ὁθ. Βακουφλαμές διὰ τὰ κτήματα τῆς μονῆς τοῦ Ῥωσικοῦ. Μετάφρασις ἐκ τοῦ Ὁθωμανικοῦ εἰς τὴν Ῥωσικὴν διάλεκτον. (Ὅλον ἀντεγράφη). (976, Ῥωσικόν. Τουρκισί.)

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 6^{ος}.

Ἔγγραφα Ὁροθετικά.

- 144) 1069. Ὁροθετικὴ προᾶξις Ἰωάννου τοῦ Ἀσηκρίτου, βασιλικοῦ νοταρίου περὶ τῶν συνόρων τόπου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Φουσκούλου ἐν Κασσάνδρᾳ. «Ἰωάννης Ἀσηκρίτης βασιλικὸς νοτάριος καὶ ἀναγραφεὺς Βολεροῦ Στρυμῶνος». (6577, Ῥωσικόν).
- 145) 1071. Ὁροθετικὴ προᾶξις περὶ τῶν συνόρων κτήματος μονῆς τῶν Ἰθέρων, Μελισσεῶν, ἐπικυρωμένη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Μητροπολίτου Σερόδων. (Ὑπάρχει σημείωσις). (6579, Ἰθέρων. Αὐγούστου, Ἰνδικτ. 9),
- 146) 1407. Ὁροθετικὴ προᾶξις περὶ τῆς παραχωρήσεως γῆς ἐν τῇ νήσῳ τῆς Δήμνου τῇ μονῇ τοῦ Ῥωσικοῦ ἀποπερατωθεῖσα καὶ προαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ἰανούλη καὶ Ἀντωνίου τοῦ Καλοθέτου. (Ἐσημειώθη περίληψις). (6915, Ἰουλίου Ἰνδικτ. 15).
- σ. 42 147) 1419. Ὁροθετικὴ Προᾶξις διὰ τὴν γῆν τῆς Μονῆς τοῦ Ῥωσικοῦ ἐν Κασσάνδρᾳ ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου τοῦ Ῥαδηνοῦ. (Ὑπάρχει σημείωσις). (6927, Ῥωσικόν. Μαΐου Ἰνδ. 12).
- 148) 1422. Ὁροθετικὴ ὑπόθεσις Στεφάνου Δοῦκα Σαρανδηνοῦ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου περὶ τῆς παραχωρήσεως τῆς ἐν Κασσάνδρᾳ τῇ Μονῇ τοῦ ἁγίου Διονυσίου. (Ὑπάρχει σημείωσις). «Ἐπειδὴ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος». (6930, Διονυσίου).
- 149) 1539. Ὁροθετικὴ ὑπόθεσις περὶ τῆς διαχωρίσεως τῶν συνορευομένων χωραφίων τῶν Μοναστηρίων ἁγίου Παύλου καὶ Ξενοφῶντος, ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης Ἀρχιεπισκόπου Θεωνᾶ. (Ὑπάρχει σημείωσις). (7047, Ἅγιος Παῦλος).

(Ἐπεται συνέχεια).

ΕΥΛΟΓΙΟΣ ΚΟΥΡΙΛΑΣ, ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ

